

HRVATSKI

glasnik

Godina XX, broj 8

25. veljače 2010.

cijena 100 Ft

Foto: A. Kollár

**Predaja maturalnih vrpca u pečuškoj
Hrvatskoj gimnaziji Miroslava Krleža**

**Baština, prilog
Hrvatskoga glasnika**

- I. Nikola Benčić: Sto ljet Hrvatskih novin
- II. „Pomurski je dijalekt zapravo starinski medimurski”
- III. Mijo Lončarić: Rječnik pomurskih Hrvata/Mura menti horvát tájszótar
- IV. Đuro Vidmarović: Frankovičev pjesnički raj

Komentar

Pohvale i priznanja vrlo su važni

Potkraj godine ili početkom nove, kada se održavaju skupštine društava, civilnih organizacija, slijede sažimanja prošlogodišnjeg rada, usto često i vrednovanje rada pojedinaca unutar organizacije, pa se istaknutima dodjeljuju priznanja. Priznanje znači priznavati javno čiji uspjeh, zasluge za rad na nekom području koje je umnogome pridonijelo razvoju. Odati mu poštovanje za svoj mar i zalaganje. U današnjemu svijetu kada su materijalna sredstva u prvome planu, često se pitaju hoće li se uz priznanje dodijeliti i novčana nagrada, odnosno je li ona dobivena, pa neki ljudi priznanje bez novčane nagrade i ne cijene.

Kod civilnih organizacija uz priznanje najčešće ne ide nikakva novčana nagrada, tu se radi o moralnom priznanju, no vjerujem da priznanje ipak ne gubi na svojoj vrijednosti ako je to dodijeljeno na taj način da osoba koja ga dobije odista osjeća da je to dano od srca, da je to ona zaslužila i da su njezin rad odista priznali oni ljudi s kojima radi zajedno. Upravo zbog toga mi je bila prekrasna dodjela priznanja «Vitez svjetovne kulture» Zaklade za kulturu sela, uz koje nije priključena nikakva materijalna nagrada, ali je predano u veoma svečanim okvirima, a podjednaku su nagradu dobili i Otto Habsburg i Snježana Matoš, ravnateljica iz Kotoribe. To je priznanje prema kojem rad jedne ravnateljice u nekoj školi jednako toliko je važan i vrijedan koliko i rad bilo kojega visokog dužnosnika.

U posljednje vrijeme mnogi vole utemeljiti priznanja, pa mi se kadšto činilo da je to pretjerano. No ipak sam se predomislila i smatram da je to dobro. Čovjek od malih nogu uvijek je željan pohvale, uvijek mu je potrebna povratna informacija, je li ono što radi srcem dobro i za druge. Jer civilna sfera, zapravo, radi za zajednicu. Katkad je dovoljna usmena pohvala «Kako si to dobro napravio!», «To je doista kvalitetno!» «Baš mi se sviđa!», koje rečenice u posljednje vrijeme toliko rijetko rabimo. U većini tražimo samo nedostatke, negativnosti, što nije uspjelo itd. Možda smo tako naučeni već od malih nogu, npr. i u školskom obrazovanju uvijek je istaknuto ono što se ne zna, što je greška, a zasjenjeni su uspjesi. Stoga pohvale i priznanja veoma su važni, njima se odobrava postupak, izriče povjerenje. Pohvala upozorava na pozitivno, na sposobnosti i mogućnosti, jača volju za rad, razvija samosvijest, donosi duhovno zadovoljstvo. Poslije izražavanja priznanja svatko je spremniji da se oduži, da učini još više za drugoga, za svoju zajednicu, onda zašto ne bismo dijelili priznanje osobama koje su po našem mišljenju to završile?

Bernadeta Blažetin

„Glasnikov tjedan“

Iza nas je 21. veljače, dan koji je UNESCO proglasio svjetskim Danom materinskoga jezika. Iza mene je i jedna sjednica, sjednica radne skupine za medije pri Uredu premijera, koja je imala za temu položaj manjinskoga tiska u Mađarskoj i čija me je površnost duboko razočarala. Ni nakon više od petnaest godina

varivati zacrtano. Ako ni mi sami nismo sposobni za to, teško da će učiniti to netko drugi umjesto nas, koji itekako dobro zna što i kako radimo, na koji način gospodarimo. Država kazuje kako ne osigurava, nego tek podupire manjinski tisak. Između te dvije riječi velika je razlika u značenju. Tako se i može dogoditi da

se 19 tiskovina 13 nacionalnih i etničkih zajednica u Mađarskoj javljaju neki kao tjednici, neki dvotjednici, periodike, neki na materinskom, neki na mađarskom jeziku, neki imaju uredništva, neki ih nemaju, neki su pri državnim samoupravama, neki djeluju kao zaklade, nekima financijsku konstrukciju i oblik određuju izdavači, nekima glavni urednici, neke manjine imaju i dva lista, neke četiri, neke jedan... I, naravno, kako kazuju, nema nade da se poveća sadašnja potpora. Neki bi sve ukinuli i stavili na internet, neki smatraju, bez ikakve osnove, kako nitko ne čita manjinski tisak. Netko u manjinskim listovima vidi istaknute manjinske ustanove, drugi opasnost po sebe na predstojećim izborima... Još uvijek, nakon dvadesetak godina, govori se o potrebi izrade sustava kontrole i ozbiljnoga nadzora. Još uvijek nije posve jasno onima kojima bi to itekako trebalo biti jasno (ili ih jednostavno ne zanima) važnost pisane riječi i materinskoga jezika u očuvanju identiteta. Volimo se hvaliti hrvatstvom, tako da to svi čuju, ali kad bi trebalo za to hrvatstvo i očuvanje identiteta nešto napraviti, kada bi trebalo sačuvati neke stvari, poticati, promijeniti onda se prema tome odnosimo vrlo nehajno.

UNESCO-ov dokument 16/C iz 1970. godine kaže „Materinski jezik označuje put ljudskog bića i pomoću njega ono ulazi u društvo, čini svojom kulturu grupe kojoj pripada i postavlja temelje razvoju svojih intelektualnih sposobnosti.“

Branka Pavić Blažetin

Budimpešta

VI. narodnosna smotra filma

Uredništvo manjinskih programa Mađarske televizije 4. ožujka u budimpeštanskom Nacionalnom kinu Urania priređuje VI. narodnosnu smotru filma. Na nju je prijavljeno 65 filmova, od toga je 19 filmova predžiri uvrstio među natjecateljske. Članovi su žirija: Tamás Almási (predsjednik), Ádám Born, glavni redatelj MTV-a, Armanca Brindusa, novinarka, ravnateljica Budim-peštanskoga rumunjskog zavoda za kulturu. Natjecateljski filmovi i film ovogodišnjega počasnoga gosta Rumunjske mogu se pogledati u četvrtak, 4. ožujka, od 12 sati u Nacionalnom kinu Urania.

Aktualno

Baja – razgovori „neugodni” Suradnja potrebija više nego ikad

Na poticaj krovnih udruga bačkih Hrvata u Mađarskoj, u srijedu, 17. veljače, u Baji je održan okrugli stol kojemu su, uz predstavnike hrvatskih ustanova, udruga i manjinskih samouprava, sudjelovali i gosti, među njima i predstavnici Hrvata iz Vojvodine, Sombora i Subotice. Profesor i znanstvenik Dinko Šokčević, predsjednik HDS-a Mišo Hepp, bivši predsjednik HDS-a Mijo Karagić, predsjednik Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije Joso Šibalin s mađarske strane, predsjednik Hrvatskog akademskog društva Slaven Bačić iz Subotice, predstavnici Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i mladeži DSHV-a samo su neki od sudionika bajskog sastanka. Sastanku su nazočili i predstavnici Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu.

Hrvati u Mađarskoj, odnosno njihove mjerodavne ustanove učinile su sve što je pravno u njihovoj moći, a žalbom na odluku Državnog izbornog povjerenstva Ustavnome sudu zasada je onemogućeno prikupljanje potpisa. Ako se žalba ne uvaži, prikupljanje potpisa će započeti, a onda će mnogo toga ovisiti o stručnom stavu Mađarske akademije znanosti i umjetnosti, koja unatoč svemu što je objavljeno u medijima, nije promijenila svoje mišljenje o „bunjevačkom pitanju”. Sve je pak u rukama Mađarskog parlamenta, koji će donijeti konačnu političku odluku.

Za bunjevačke, šokačke i racke Hrvate ne postoji nikakvo „bunjevačko pitanje”, s obzirom da se oni od samih početaka zalažu za njegovanje materinske riječi, kulture i tradicija, podupiranjem nastave materinskoga jezika, organiziranjem brojnih kulturnih i vjerskih priredaba, prisjećanja na povijesne događaje i istaknute osobe bunjevačkih Hrvata.

Kako je tijekom razgovora, koji su doista neugodni kada je riječ o takozvanome „bunjevačkom pitanju”, i više puta naglašeno, najbolji i najučinkovitiji odgovor na ponovno pokrenutu narodnu inicijativu za priznavanje Bunjevaca kao posebne manjine, na očiti pokušaj dijeljenja hrvatskoga narodnog bića u Mađarskoj po uzoru na ono u Vojvodini, može biti samo zalaganje i suradnja bačkih Hrvata u Mađarskoj i Hrvata u Vojvodini. S tim u vezi je zaključeno da bi bilo dobro kada bi se ta suradnja s jedne strane institucionalizirala, a s druge bila ispunjena konkretnim zajedničkim programima i projektima na polju kulture, obrazovanja i znanosti.

Angela Šokac Marković, glavni poticatelj bajskog sastanka, o važnosti prekogranične suradnje uz ostalo je naglasila:

– Ove protekle četiri godine razne zajedničke priredbe jesu svjedok za to da su najbolji način ne samo okupljanja već i prosvjećivanja naših ljudi. Odaziv je u proteklom razdoblju pokazao da smo na dobrom putu, što moramo nastaviti, samo moramo nastojati da im ponudimo raznovrsne i uvijek nove sadržaje. Zato smo odlučili zatražiti pomoć od vojvodanskih Hrvata jer su oni brojniji i jači nego mi, imaju više kulturnih društava i ustanova, a i zbog toga što se ne poznajemo dovoljno, stoga bi ovo bila prilika za uzajamna gostovanja i upoznavanje radi što neposrednijeg povezivanja.

S. B.

NATJEČAJ

Stručno državno tajništvo za manjinsku i nacionalnu politiku pri Uredu premijera Republike Mađarske u okvirima Podupiranja djelatnosti manjinske politike raspisuje natječaj za organiziranje priredaba za očuvanje materijalne i duhovne kulture, povijesnih običaja (državnog ili regionalnog karaktera), kulturne autonomije, jezične i kulturne samobitnosti manjinskih zajednica. Podupiru se programi koji se odvijaju u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2010. godine. Okvirni iznos za raspodjelu: 90 000 milijuna Ft. Minimalni iznos za podupiranje: 50 000 Ft, a maksimalni iznos: 5 000 000 Ft. Prvi rok za dostavu molba: 19. ožujka 2010. godine, drugi rok: 15. rujna 2010. godine. Molbe se šalju u jednom izvornom (originalnom) primjerku na adresu: Miniszterelnöki Hivatal, 1357 Budapest, Pf. 2. Podrobnije informacije o natječaju i obrasci za natječaj dostupni su na web-stranici: www.nek.gov.hu.

BÉKÉSCSABA – Županijsko kazalište „Jókai” u Békéscsabi u svoj repertoar za 2009/10. godinu uvrstilo je šaroliku manifestaciju „Susjedni posjet kazalištima srednje Europe”. U sklopu projekta susjede države Mađarske – Austrija, Hrvatska, Slovačka, Slovenija, Srbija, Rumunjska i Ukrajina – predstaviti će se književnim večerima, izložbama, filmskim projekcijama i kazališnim predstavama svojih autora. Manifestaciju u listopadu je otvorila Ukrajina, a u travnju zatvara Rumunjska. Ožujak je u znaku hrvatske kulture. Kako je Péter Fekete, ravnatelj kazališta „Jókai”, na prošlogodišnjoj konferenciji za tisak izjavio, s postavom kazališne predstave „Trenk iliti divlji baron” („Trenk, avagy a vad báró”) skupine autora Boris Senker–Tahir Mujičić–Nino Škrabe, ostvarit će se njegova stara želja. U kazalištu su u tijeku probe, 25. veljače je javna proba, a sutradan u 19 sati premijera. Raspodjela uloga je sljedeća: Baron Trenk – Csaba Pindroch, Marija Terezija – Tünde Kara, Pajo Poslušny, pandur – József Hodu i Königsec – Gyula Bartus. Redatelj je Péter Soós, glazbu skladao Gábor Gera, a koreografiju potpisuje Tamás Topolánszky.

BÉKÉSCSABA – U okviru Mjeseca hrvatske kulture u Békéscsabi, 8. ožujka otvara se i izložba pod nazivom „Suvremeni hrvatski nakit”, projekt Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Glipkoteke HAZU te Veleposlanstva Republike Hrvatske u Budimpešti.

Prijedlog Odbora za ljudska i manjinska prava, civilna i vjerska pitanja za raspodjelu financijskih sredstava za podupiranje djelatnosti civilnih udruga nacionalnih i etničkih manjina

Parlamentarni Odbor za ljudska i manjinska prava, civilna i vjerska pitanja raspisao je natječaj za podupiranje proračuna udruga nacionalnih i etničkih manjina u Mađarskoj. Nakon računalne obrade pristiglih natječaja, radna je skupina razmotrila pristigle natječeaje te na osnovi njihova prijedloga Odbor je na svome sastanku 15. veljače donio odluku o podupiranju proračuna udruga nacionalnih i etničkih manjina. Sukladno odredbama Parlamentarnog pravilnika, svoj su prijedlog prosljedili nadležnom tijelu za donošenje parlamentarne odluke. Iz prijedloga izdvajamo:

Hrvatsko-mađarska neprofitna kulturna udruga «András Dugonics» 100.000 Ft; Hrvatski plesni ansambli «Luč» 1.000.000 Ft; Hrvatsko kulturno društvo «Gradišće» 200.000 Ft; Hrvatska izvorna folklorna skupina 200.000 Ft; Društvo Horvata u Kaniži 400.000 Ft; Koljnofsko hrvatsko društvo 500.000 Ft; Društvo gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj 1.200.000 Ft; Savez Hrvata u Mađarskoj 2.500.000 Ft; Kulturno društvo „Marica” 100.000 Ft; „Martince”, Kulturna udruga Martinci 100.000 Ft; mohački Šokački ker 300.000 Ft; Društvo Horvata kre Mure 100.000 Ft; Kulturno i vjersko društvo sambotelskih Hrvata 300.000 Ft; KUD „Tanac” 400.000 Ft; Vjerska i kulturna udruga šokačkih Hrvata u Vršendi 100.000 Ft; Izvorno narodnosno društvo „Veseli Santovci” 650.000 Ft.

Podrobnije informacije možete naći na web-stranici: www.nek.gov.hu.

Kristina Goher

Kemljanci misliju

na Mate Meršića Miloradića

Miloradićev grob u Kemlji

Jako hladno je bilo kod nas 14. februara, u nedilju, puhao je vjetar, nosio je snig. Na putu kostanjev je takaj bio snig visok blizu jedan metar. Pomoć smo morali prositi od općine da nam oslobodu put do cimitera. Ta dan u pol desetoj bila je maša za našega pokojnoga farnika, pjesnika i gradišćanskoga velikana Mate Meršića Miloradića, koga je pred 82-mi ljeti 15. februara Bog k sebi pozvao iz ovoga svita. Lipo je govorio i sad o njemu kemljanski dušobrižnik Karol Klemenšić pred mnoštvo ljudi ki se nisu pozabili na njega ni ove nedilje. Po maši smo na Miloradićevom grobu položili vijenac, pomolili se i izjačili marijanske jačke. Potom je mjesna Hrvatska manjinska samouprava sve nazočne pozvala u Hrvatski klub kade smo se dalje pominali za njega va toplom, pri vini i svaki je znao jednu anegdotu za našega gospodina čiji 160. jubilej rođenja ćemo proslaviti u septembru. Uza to su naši ljudi bili znatiželjni i na to kakov program imamo u ovom novom ljetu. Pri cimitri se gradi mrtvačnica, i to su pitali kakova će biti kad bude gotova. Ja si mislim da je ovo veliko veselje da naši ljudi još i dandanas misliju na našega velikana.

Marija Novič-Štipković

Foto: -Tiho-

Na mjestu
negdašnje
mrtvačnice
se gradi nova

Samostalno ili zajedno?

Bunjevci poput Šokaca, Bošnjaka u Mađarskoj i još nekih drugih katoličkih zajednica jedna su od subetničkih skupina globalne zajednice hrvatskoga narodnog bića. To je potvrđeno povijesnim, sociološkim, vjerskim i drugim pokazateljima.

Statistički, demografski podaci iz godine 1910. i 1930. g. povodom popisa u Mađarskoj (Đurok, 1998) posebno su registrirali Bunjevce i Šokce. U Republici Srbiji tijekom popisa stanovništva iz 2002. g. nešto više od dvadeset tisuća žitelja Srbije, pretežito iz Vojvodine, izjasnilo se da pripada bunjevačkoj nacionalnoj manjini.

U Mađarskoj i Srbiji te u nekim drugim zemljama, pretežito iz političkih nakana – manje pažnje obraćajući na objektivnost – popisom pučanstva često su se koristili službene vlasti i određena znanstvena elita za legitimiziranje svojih političkih, nacionalnih, nacionalističkih i globalističkih nakana. Pri tome tim nakanama kao temelj služila je obično populistička politička opcija, ta koja se najčešće služi manipulativnom retorikom o domoljublju i čovjekoljublju (Bojic, 2010). Uz to spominju se i opća ljudska prava, pravo čovjeka na samoodređenje.

Ne osporavam pravo bilo kojeg čovjeka na svijetu na samoodređenje, na određenje etničke, nacionalne, jezične, vjerske i ine dimenzije. Temeljem Zakona pod brojem 77 o manjinama iz 1993. g. inicijativa jednog dijela Bunjevaca u Mađarskoj u pravome smislu dovoljno je osnovana. Važeće pravne regule glede toga jasno su definirane.

Nije prvi put da Bunjevci i neke druge etničke zajednice žele postati utvrđene manjine u Mađarskoj. U vrijeme i u fazi djelovanja manjinskog Okruglog stola, prije ratificiranja Zakona 1993/77, kao član toga tijela, skrenuo sam pozornost na posljedice za onaj slučaj ako subetniciteti žele ići prema potpunom osamostaljenju i odcjepljenju. Ni na kraju pameti mi nije nijekanje više nego tisuću potpisa Bunjevaca. Međutim nisam u potpunosti uvjeren da nositelji te akcije osim zakonske pozadine jesu li uvažili prilikom te inicijative i povijesnu, sociološku, kulturnu, političku stvarnost i, naravno, njihove posljedice. Razumijem i poštujem suverenost, tako i modernu suverenost koja je neodvojiva od geneze modernosti, ali valja pri tome dodati i to da modernost u Europi uobičajeno definira se kao tijek sekularizacije koji je doveo do odbacivanja božanskog autoriteta nad svjetovnim poslovima (Kalanj, 2004). Znajući i to da konstituirana nadnaravna moć obično se odupire konstituiranoj nutarnjoj moći te tako ta se problematika može manifestirati kao izravan politički, kulturni sukob.

Bunjevci, Šokci, Bošnjaci i ostale subetničke zajednice stoljećima su se sačuvala upravo zbog specijaliteta i čuvanja svojih subetničkih, lokalnih paradigmi. Sačuvali su se jer su čuvali i njegovali subetničko kolektivno sjećanje, kolektivnu svijest i kolektivni identitet (Weber, 1987).

Globalna zajednica ni u prošlosti ni u sadašnjosti nije garantirala u odgovarajućoj mjeri uvjete za preživljavanje. Sve su zajednice svjesne te činjenice.

Vise nego tisuću potpisa jasno pokazuje i potvrđuje i to da unatoč globalizacijskim tijekovima nije nestala u potpunosti lokalna zajednica, pokazala je i to da na izazove sa starim, konvencionalnim odgovorima i receptima ništa se postići ne može. Nakana Bunjevaca izražava i nezadovoljstvo prema trenutačno vođenoj politici elite. Ta akcija pokazala je i nedostatke političke, kulturne, znanstvene strategije i taktike Hrvata u Mađarskoj. Potvrđeno je i to da je krajnje vrijeme za interakciju hrvatskih subetničkih zajednica u Mađarskoj. Jednako tako valjalo bi izraditi točne, jasne, obostrano korisne i partnerske temelje suradnje s matičnom domovinom. Vrijedi to podjednako za politiku, kulturu, znanost, gospodarstvo i druge vidove života i društva.

Bunjevačka akcija jasan je pokazatelj da zajednica Hrvata u Mađarskoj trenutačno ne funkcionira kao stvarna politička zajednica. Programska, a ne funkcionalna suradnja ne zadovoljava potrebe i interese subetniciteta Hrvata u Mađarskoj. Specijalna manjinska politika Mađarske, specijalan odnos matične i matičnih domovina prema svojim manjinama, bivši i sadašnji politički promašaji elite, proturječnost Zakona iz 1993. g. te njegove promjene u 2005. g., odnosno podaničko ponašanje većeg dijela manjinske političke elite glede tih promjena neposredno su utjecale na situaciju u kojoj se danas manjine, tako i Hrvati u Mađarskoj nalaze.

Ne osporavam značenje i važnost Akademije (unatoč različitom pristupu bivšeg i sadašnjeg predsjednika glede tog pitanja), naravno, vjerujem i u Ustavni sud, ali ne mislim da je pravi politički potez tražiti rješenje na to krizno pitanje od službenih mađarskih tijela. Nikako nije pravo političko rješenje makar kakav odgovor dale službene ustanove. Manjine u Mađarskoj, Hrvati u Mađarskoj trebali bi znatno, u nekim segmentima korjenito mijenjati svoj odnos prema samom sebi, prema svojim zajednicama, prema svojoj domovini i prema svojoj matičnoj domovini.

Teško je naći izlaze, teško je naći odgovore na izazove u suprotnome, ne samo poput akcije Bunjevaca nego i općenito gledajući perspektivu manjina, tako i Hrvata u Mađarskoj.

Dr. Ivo Đurok

„Pomurski Hrvati otvorili su nam zajedničke horizonte“

Mješoviti odbor za suradnju Međimurske županije s pomurskim Hrvatima, osnovan je još 1994. g. poradi povezivanja pomurskih Hrvata i Međimurja. Suradnja je potvrđena i bilateralnim sporazumom dviju susjednih županija, Zalske i Međimurske, no Odbor je svoju suradnju proširio i na treću zemlju, na Sloveniju, i na taj način od 2007. g. organizacija djeluje na tromedi. Članovi su Odbora predstavnici Međimurske županije, gradonačelnici i načelnici pograničnih općina Preloga, Murskoga Središća, Donje Dubrave, Dekanovca, Domašinka, Donjeg Vidovca, Goričana, Kotoribe, Podturna, Svete Marije, Svetog Martina na Muri i Štrigovca, predstavnici samouprava iz mađarskog Pomurja: iz Letinje, Fičehaza, Mlinaraca, Kerestura, Kaniže, Serdahela i Sumartona, predstavnici pomurskih Hrvata iz Slovenije, Lendave. Predsjedanje Odborom je povjereno jednom od načelnika pograničnih općina Međimurske županije, u posljednjem mandatu bio je to Marijan Varga, načelnik Općine Donje Dubrave.

Marijan Varga predsjednik Odbora

Za vrijeme predsjedavanja Marijana Varge djelovanje Odbora postalo je učinkovitije, sjednice su organizirane godišnje više puta, uključili su se u suradnju i pomurski Hrvati iz Slovenije, a Odbor je proširio svoje veze i s drugim županijama, gradovima u Mađarskoj. Zahvaljujući europskim prekograničnim projektima Interreg, povezivanje općina s obje strane granice sve bolje djeluje, a u tom povezivanju imao je ulogu i Mješoviti odbor u davanju informacija, u povezivanju pojedinaca, civilnih udruga istih interesa s obje strane granice.

Marijan Varga za Hrvatski glasnik kazuje: „Preuzeo sam Odbor u neprekinutom radu prethodnika te smo nastavili i malo proširili djelovanje. Prioritetni je cilj Odbora razvijanje veza na gospodarskom, obrazovnom, kulturnom, turističkom, športskom i drugom planu. Poseban je naglasak stavljen na brigu za očuvanje identiteta pripadnika hrvatske narodnosti koji žive u pograničnim naseljima i gradovima. Odnosi se to prije svega na potrebu očuvanja hrvatskoga materinskog jezika, te na sveukupne vrijednosti hrvatske tradicionalne materijalne i duhovne kulture i običaje naših Hrvata koji žive izvan Hrvatske. Ako naše djelovanje promatramo s gledišta naših ciljeva sveukupno, mislim da bi u cjelini mogao biti zadovoljan, uzevši u obzir i naše financijske i kadrovske mogućnosti. Mi smo uredili bilten s osnovnim statističkim podacima, naznačili smo i događanja, ako se netko zainteresirao za neki program, mogao je znati, možda bi to trebalo dalje razviti kao godišnju publikaciju, s informativnim sadržajem, i to staviti na internetsku stranicu, prilagoditi suvremenim trendovima.

Zajednički projekti Europske Unije

Odbor je pružao pomoć u osmišljavanju zajedničkih projekata Europske Unije, pa je u tom ciklusu ostvareno nekoliko projekata, među ostalima je g. Varga naveo: Projekt *Innomura@network* – Projekt su u sklopu programa EU za prekograničnu suradnju Interreg III A osmislile općina Mlinarci kao nositelj projekta i Donja Dubrava kao partner uza sudjelovanje pograničnih općina iz

Marijan Varga (slijeva prvi) u krugu pomurskih i međimurskih Hrvata

istočnog Međimurja. Osnovni je cilj projekta bilo povezivanje pograničnog područja Međimurja i Zalske županije kroza zajedničku izgradnju ljudskih zaliha. U okviru projekta organizirana je poduka za 18 polaznika iz Mađarske i sedam iz Hrvatske. Time su sudionici postali projektni menadžeri. Zatim projekt *Proširenje graničnog prijelaza Kerestur-Kotoriba za cestovni promet*, kojim bi novi cestovni prijelaz ne samo povezivao Kotoribu i Kerestur nego i dvije države. Planovi su mosta izrađeni unutar projekta, sada bi se trebalo natjecati za provedbu, u tome je Odbor zatražio pomoć od nadležnih organa dviju država, no čeka se i mogućnost natječaja u te svrhe. Potaknuta je suradnja sa Međimurskim vodama i odrađen je projekt zajedničke zaštite pitkih podzemnih voda kroza sustav odvodnje. Uključivalo se u sajam obrtništva i poljoprivrede u pograničnome mjestu Sepetniku, na kojem su razmijenjena razna iskustva. Treba naglasiti da su nam u europskim projektima pomurski Hrvati mnogo pomogli, otvorili su nam zajedničke horizonte, jednako tako vrata za zajedničke projekte, svesrdno su predali svoja iskustva u svezi s ulaskom u Europsku Uniju. I ovaj put im hvala. Mislim da smo mi, urođeni Hrvati, također bili dobri partneri, zbog toga su ostvareni mnogi projekti, među njima i oni koji nisu bili europski, npr. bili smo pokretači Zrinskih povezivanja, i u okviru toga ustrojeni su Kulturološki susreti «Zrinski» koji će se i nastaviti, zatim u Lendavi, gdje Hrvatsko kulturno društvo Po-

murje nastoji njegovati hrvatski jezik i običaje, pokrenuli smo program učenja hrvatskoga jezika. u dvojezičnoj srednjoj školi, uz potporu Međimurske županije. Poklonjene su i knjige, povezivali smo i puhače, a bilo je još i drugih zajedničkih programa. Povezivali smo se i s drugim regijama, bili smo u Pečuhu na danu njihove kulture, u Székesfehérváru na predstavljanju turističkih mogućnosti, u Budimpešti na Danu mađarske kulture itd.

Kako dalje?

Četverogodišnji mandat g. Varge istekao je, naravno, dalje želi aktivno djelovati u Odboru, možda će i vođenje nadalje ostati u njegovim rukama, naime, kako nam reče: Načelno bi trebalo da dužnost predsjednika preuzme jedan drugi načelnik iz Međimurja, međutim župan Međimurske županije Ivan Perhoč razmišlja drukčije, zamišlja da ostanem ja zbog dvije stvari: umirovljenik sam pa imam više vremena za takve poslove nego npr. načelnik Goričana Marijo Moharić (koji slijedi po redu načelnika) jer on je profesionalno zaposlen i osim svog posla ima mnogo zadaća i oko općine, a druga stvar da sam već uhodan u taj posao, imam vrlo mnogo kontakata. Sve u svemu, mi smo timski rad, svatko svoj udio unese, pa će se i o tome odlučiti zajedno. Ako će inzistirati na tome da dalje radim, ja ću se prihvatiti, no bit će mi i to drago ako netko drugi od nas postane predsjednik Odbora.

Beta

PEČUH – Zagrebački Teatar EXIT s predstavom «Kako misliš mene nema?» gostuje 1. ožujka s početkom u 19.30 sati, u Slovačkom institutu (1088 Budapest, Rákóczi út 15) u Budimpešti, a 2. ožujka, s početkom u 19 sati, u pečuškome Hrvatskom kazalištu. U predstavi igraju Filip Juričić i Amar Bukvić. Autorica projekta Ivica Boban potpisuje i režiju i scenu, za kostime se brine Doris Kristić, a za oblikovanje svjetla i projekcije Deni Šesnić. Kako piše u programskoj knjižici uz predstavu: Kroz manje od dva sata «nabrijane» farsične i iskrene, kalamburične i dramatične, istodobno smiješne i gorkotužne igre, glumci putuju kroz niz svojih unutrašnjih i zamišljenih identiteta i pretvaraju ih alkemijom svoje igre u niz osoba, situacija, realnih i fantastičnih događaja koje prepoznajemo kao naše vlastite, kao stvarnost koja nas okružuje i koju u svom apsurd, konfliktu i dramatičnosti živimo. Igrom visoke energetike, virtuoznosti i sposobnosti glumačke transformacije predstava ispituje osobne i društvene maske i kontramaskе, lažne i istinske vrijednosti i granice životne i scenske realnosti i fikcije.

Program Hrvatskog kazališta za ožujak 2010. g.

- 7. ožujka u 18 sati S. Mrožek: Emigranti, Sumarton
- 11. ožujka u 18 sati otvorenje izložbe akademske slikarice Mejre Mujičić i dizajnerice Maje Mujičić, Čopor(t)-Horda Galerija
- 12. ožujka u 19 sati Miro Gavran: Rogonje, kazališna dvorana, premijera
- 16. ožujka u 19 sati Miro Gavran: Rogonje, kazališna dvorana
- 18. ožujka u 19 sati Miro Gavran: Rogonje, kazališna dvorana
- 19. ožujka u 18 sati Miro Gavran: Rogonje, Novo Selo
- 23. ožujka u 19 sati «Raskošno cvjetaju moje ruže», priča o ljubavi A. P. Čehova i Olge Knipper, kazališna dvorana, na mađarskom jeziku.

BREME – U organizaciji mjesne samouprave naselja Bremena, kako je za Hrvatski glasnik izjavio načelnik Stipo Oršković, ove će se godine, točnije od 25. do 27. lipnja održati Bremenski susret biciklista. Susret je međunarodnoga karaktera, a sudionici imaju priliku upoznati okolicu Bremena i Kašada. Biciklisti imaju i jednodnevnu turu s hrvatske i s mađarske strane Drave u dužini do 65 kilometara, od Belišća do Saboča (Drávaszabolcs). Zadržavaju dana druženja sudionike će zabavljati KUD „Tanac” i plesači domaćega plesnog sastava.

Prepovedaju nam naši starci

„Trebamo pomoći jen drugomu”

Još sam lani posjetila tetu Katu, kada je napunila svoju devedesetu godinu, no tada zbog velike gužve nismo uspjele mirno porazgovarati. Opolnila ju je cijela obitelj, ljubili dragu majku, baku, prabaku, koja čak ni na dvjema rukama ne može izbrojiti svoju djecu, jer je othranila jedanaestero njih: Margitu, Etelku, Mariku, Katicu, Ilonku, Janicu, Pišteka, Janeka, Jožeka, Karčeka i Ferija, kako ih ona zove, i još ih sve nabroji zaredom. Svi su narasli, rade i radili su pošteno i svi su zahvalni majci koja se mnogo brinula za njih i u teškim vremenima. U njihovoj «hiži nigdar nije bilo glada, mama se vek brigovala kaj bude nekaj za jesti» iako ih je bilo mnogo, još je i za drugu djecu bilo hrane. Kata Švelec Reves rođena je 1919. u Mlinarcima, uskoro će napuniti i svoju 91. godinu. Preživjela je mnogo teškoća, ali uvijek se brinula za koga je mogla, pomagala ljudima i radila mnogo. Danas kada se zbog svjetske krize mnogi žalimo da si ne možemo priuštiti one stvari koje smo prije mogli, možda se utješimo pričom tete Kate koja je u znatno težim vremenima uspjela podići obitelj s jedanaestero djece, vjerujući u Boga i u svoje dvije ruke, koje nikad nije poštjednala, i sretna je kada pomisli na svoju djecu i, kako reče, svi su joj «povolni». Uvijek joj je bilo pred očima da treba pomagati druge kako najbolje može, i to joj je uvijek dalo snagu. Možda bi nestale mnoge patnje na svijetu ako bi se ljudi ugledali u nju i jednako tako pomagali drugima kako je i ona činila.

Razgovarala: Bernadeta Blažetin

Teta Katica Reves s djecom i unucima

Teta Kata, vi ste već živeli devetdeset leta, al išče pomlate ona leta da ste bili malička? Kak se onda živelo?

– Pomlam to da sam već hodila v školu. Vu zimi je bila tak zima da je dežd curel pak je smrzlo, pak je špiglov stalo gore na poto, pak smo tak išli vu školu bosu. Bilo je i tak kaj su išli prek Mure vu Kotoribu po ledu, nije trel nikaj, ni čona, sam pešice. moj čovek je vek hodil to k meši. Ja nesem išla, pravicu ti povem, ja sem te Horvate ne mogla videti, ne znam zakaj, pak nesem ni mela čas da sam već mela dece. No velim kaj nesmo meli cokle, onda je fno go bilo siromaške dece. Deset nas je bilo brati i sestri. Meni je bila

velka radost da sam prve cokle mela. Tu na Minarce je bila židovska čalada, zvali se Mautneri. Oni su dobro stajali, meli su zemlu, krčmu, štecuna, pak so blizu stanjuvale, rekli smo nim sosedu, bili so dobri ludi. Oni su vidli kaj sam bosa išla v školu, pak so mi rekli «Katica, idi na najža, tam so cokle, pak si najdi nekaj kaj neš bosa hodala.» Dve zime sam nosila te cokle, onda sam već bila šestoga ostala. Onda jeno leto nesem hodila vu školu kaj sam morala delati. Onda mi je gospon nevučitel rekel: «Hodi išče jeno leto vu školu, ti si jako spametna deklica, pak boš dobila cokle.» Onda sam ja hodila v školu, pak nakraju sem dobila cokle.

Potle šestoga ostala ste išli delate?

– Da sam već mogla iti služiti, onda sam već išla k jenomu lugaru vu Szentháromság, to vu šumi blizu Kalacibe. Onda sam mela 12 let. Morala sam kuhate i se delati pri hiži. Gospa je bila z Legrada. Negda je bilo se slobodno iti tu prek, tri lete sam bila tam, vek sam se vu red sprajila, potle sam išla Hevesievem, pak Padar Károlyu, oni su bili nevučitelji na Minarce. Pri starcem sem služila, tam sam se nafčila kuhate, ja sam kuhala, ja sam prala naveliko pralo, mesila. Vu školi je bila krušna peč pak sam tam pekla hleba, pak sam vapnila školu, čistila, kurila školu, pilila sam drva, pak tak popevala, ja sem se to rada delala. Išče so mi rekli: «Naj, deklica, to delate.» Ja sam pak rekla: «Delo išče nikoga ne hitilo vu zemlu.» Onda sam zaslužila 45 pengija. To onda nije bilo tak malo, al je moja mama se potrošila, ja nikaj nesem mela. Vek sam ji dala, kaj mi je bilo teško za tu arvinsku decu, to su bila deca moje sestre. Sestra mi je fmrla pa sam te deci pomogla. Njihova mačeha je bila jako huda, vek nis je hitila, vu pričū su spali, kraj škedna, tam je bil pleve, seno pak so tam morali spatī i vu zimi. Ta deca su mi vek dolazila kaj sam im nekaj dala jesti. Tak so bila siromaška deca, vek sam nis ja čistila, tak so bila vušliva da sam gledala laseke gnido na gnidi. Onda nis je mačeha dala vu lelenc. Nigdar nem zabila kak mi je to teško bilo, kaj da bi nešče moju decu pelalo. Ja sam jako fnogo pomogla sakomu, nišče ne išel tu decu glet, sam ja. Bili so vu Sombatelu k jenoj hiži, tam so pak tolko trpeli, dečec je moral dva kilometra pešice nesti bedo, deklica je bila na dobrem mestī, sam to dete bilo tolko tužno kaj nemrem povedate, ne se menilo nikim, se je vu sebi ostavilo. Onda bi ja zela domaj nis, sam kaj sam onda dišla zamož, pak nesem mogla.

Vaš muž je bil Mađar. De ste ga spoznali?

– Tu na Minarce, oni su živeli tu, japa su mu bili cestar, pota so slagali, da je dežd curel morali so pota slagati, grabe čistiti, snažiti. Došli iz Pusztamagyaróda. Blizo su stanjuvale. Da sem mela 20 let, onda sem išla zamoš. Ja bi niti nejla išla zamoš kaj bi ne gospoda išla nekam drugam stanjuvat. Sam kaj moj muž išče da je bil dečko zbetežal, na nos, na zobe, na vuho mu je krv tekla. Ja sam pak da sam bila mlada vek me je bilo lepo iti vu crkvu i špital, tam sam vek znala z decom prepovedat, nesla sam im svete kipe z molitvami, pak sam im dala kaj nim Bog pomore, pak sam nim štela. Jempot da sam tak išla vu špital, vidla sam Pištu vu špitalu, onda smo išče mađarske se spominali, onda išče ne znal hrvatske, potle da je bafčil već smo se po hrvatske menili, pitala sam: «Pišti mi van veled» (Kaj je s tobom?). Veli kaj je betežen, pak ak oče zdravite, mora jesti fnogo citrone, pak hladnetinu. On je mel hudoga oca, neje štel pomoče, pak sam dišla dimo pa sam bila jako tužna, plakala sam. Onda sam išče bila

pre gospi pak me je pitala zakaj se plačem. Meni i njemu su bili gospa najraj, on im je vek nekaj pomagal. Ja velim Révész Pista je vu špitalu, jako je betežen. Jaj, to je jako velika falinga. Pa sam se prevodela kaj bi moral jesti citrona pak hladnetinu. Viš onda išče i to je bilo teško, ve pak sakojačke čokolade deca jedu, kaj si žele. Gospon je rekel kaj naj kuham hladnetinu, citrona smo zeli vu štecunu, gospon mi je dal peneze. Zotem se krv stane, onda drugač ne. Da je već dobro bil da se već mogel šetati po štengaj, rekel mi je: «Katica, ako ja zdravem, ja tebe zemem, boš išla za me.» Nesam nikaj rekla, no da je zdravel, pak je došel pri nas. Japa niso nim nosili nikve halije, sam je došel kaj je mel vu špitalu. Tak je došel pri mene onda pak sam rekla gosponu pak su mu dali halije i cipele. Potle smo se ženili, praf na Štefanje, bilo je jako zima, pak sam se jako i prehledila, kaj sam potle bila betežna. Živeli smo vu jeni hiži mama i japa i mi dva i jeno dete. Oni su vu kujni stanjuvali. Bilo je jako veliko siromaštvo, neki so koca podrli kaj so mogli kuriti, neso meli čime kuriti. Muž mi je delal vu kovačnici pri jednem kovaču, onda je te kovač dišel med soldate, pak je mom čoveku rekel: «Pišta, ti si meni fnogo pomogel vu kovačnici, ve tej pomorem, delaj vu kovačnici kaj očes pak si pospremi», tak ni žena njegva nije nikaj prosil peneze, onda nam je već malo bole bilo, moj čovek je mnogo delal, sam kaj i njemu je došlo pismo kaj mora ite za soldata. Več smo onda troju decu meli da je bil tabor. Moj čovek je išel na vižeteru, ostal je za soldata, bil je vu Sombatelu. Otutara je išel na front, on da su došli vu Nagykovácsi, a moj muž je bil pri hiradošaj, pak je bil kovač. Onda mi je pisal pismo kaj ak ga očem videti, tu ga moram išče. Pisal mi je: «Ruža, ma ve smo došli nazaj, ako me hočeš videti, al sretnuti z menom, onda dojdi.» Onda sam ja senjala svojega pota, kak pem svojemu mužu.

Išli ste po tom nesigurnom potu vu taboru?

– Išla sam. Nisam fnogo znala pota, sam kaj mi se vu senju se se pokazalo. Japa mi je rekel: «Deklica moja, moraš iti vu Pálhegy vu Bečehel, kaj boš i malo vina nesla, onda sem tri litre vina nesel svojega, am pak Trojko Joška je bil z mojim čovekom, pak je negov japa pital al bom nesla pet litara fonjoša, onda sam išče i to zela. Na glavi sem mela veliko korpu, pak rokaj te fonjoše, tak sem išla. No perle nek sam išla vu gorice senjala sam pota se do svojega moža, i štaciona, i tizedeša kaj je tam bil, soldate ki so tam. Tak je i bilo. Da sam sela na cug, pitali su me kam putujem. Povedala sam kak sam senjal, pak je kalauz rekel: „Ja bi z vami išel nazaj, al je to istina kaj ste vi to senjali.” Sega pota sem senjala. Moj muž je bil tak rada Bogu. Da sam došla tam, se je tak bilo kak sam senjala, onda sam znala kaj me je Bog pelal. Z možom smo išli zafaliti vu cirkvu. Onda je moj muž dobio 12

dni slobodnoga pak je došel z menom doma. Da smo putovali, dagda je bil riado, sam pak nas nekak Bog čuval pak nije nas pogodil.

Kak ste živeli potle tabora?

– Moj čovek je na železnici delal. Onda potle je došlo kak ve da penezi nikaj nesu vredili, bili so miliji, triliji pengi, saki večer je mož donesl tašku penez. Onda moj brat je bil betežen, mert su ga Rusi prijeli pak so ga vu lager deli, tam se jako prehladil. Negva žena došla k nam, kaj pomoremo nekaj. Mi smo fnogo dece meli več, al sam ja nasipal na stolnak penez, pak sam rekla nesite te peneze kaj mi brat zdravi. Nesli so ga doktoru pak je i zdravel. No potle sam već i ja išla vu tejes pak sam tam delala. Pri nas pri stolu je sedelo štirinajst: Pištijova starimama, mi dva pak deca, al pri nas vek je bilo kaj jesti. Fnogo sam kuhala, prala. Ja sam prva mela perilicu vu seli, koju smo terali na rukaj i deca su vek pomagali. Deca su bila vredna, da su već odrasla išli su delate. Mene so vek rada meli si, znali so kaj sam fnogo ludi pomagala, pak su i oni meni da je nešče trebalo. I ve da je malo hudo, treba pomoče jen drugomu, tak je i zdanja bilo. Neje bilo penez, vu čem je bilo moče pomoče jen drugomu, to smo delale. Morati je živeti i z menše penez, sam ludi moraju jen drugomu pomoče, i onda budu i srečni.

VIROVITICA – Župan Virovitičko-podravške županije Tomislav Tolušić, Ferenc Csutor, ravnatelj Središta za poduzetništvo Šomodške županije, i Sanja Bošnjak, ravnateljica VIDRA-e Agencije za regionalni razvoj Virovitičko-podravške županije, potpisali su ugovor za projekt „Dravsko umrežavanje poduzetnika za jačanje konkurentnosti dviju županija susjednih država uz održive resurse i znanje”. Odobrena su bespovratna sredstva Europske Unije u iznosu od 153.815 eura, a cjelokupna vrijednost projekta je oko 180.000 eura. Nositelj je projekta Virovitičko-podravška županija. Partneri su VIDRA Agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravške županije i Središte za poduzetništvo Šomodške županije.

PEČUH – Uveliko se odvijaju probe na novoj premijeri koju ćemo uskoro vidjeti na daskama pečuskoga Hrvatskog kazališta. Premijera predstave bit će 12. ožujka. Radi se o tekstu Mire Gavrana naslova „Rogonje” koja nastaje u režiji Želimir Oreškovića. Uloge su povjerene Slavenu Vidakoviću, Stipanu Đuriću i Mariji Fačko. Scenografiju potpisuje Gábor Kazinczy, a kostimografiju Zsuzsa Tresz.

Suvremeni hrvatski nakit u Baji

Izložba Suvremenoga hrvatskog nakita koja predstavlja radove šesnaest autora suvremenoga hrvatskog nakita, iz Pečuha – Europske prijestolnice kulture stigla je u Baju gdje je u srijedu, 17. veljače, svečano otvorena u Gradskome muzeju Istvána Türra. Dodajmo da je uz radove suvremenih hrvatskih umjetnika izložen i stari bunjevački nakit.

Okupljene je pozdravio gradonačelnik Zoltan Révfy, a izložbu je otvorila Ljiljana Pancirov, generalna konzulica Republike Hrvatske u Pečuhu

Nakon uvodnih riječi voditeljice muzeja Zsuzsanne Merk, koja je izrazila zadovoljstvo s iznimno velikim odazivom, budući da se izložbena prostorija pokazala premalom da primi sve ljubitelje umjetnosti koji su pokazali zanimanje za ovu izložbu, uslijedila je svečanost otvorenja.

Otvorenje izložbe svojim pjevanjem uljepšale su članice Kulturne udruge «Bunjevačka zlatna grana», u pratnji Orkestrara «Čabar» iz Baje.

«Poštovani uzvanici, dragi naši gosti, srdačno vas pozdravljam u Baji» – započeo je svoj govor na hrvatskom jeziku gradonačelnik Zoltán Révfy, koji je pozdravio okupljene, među njima posebno Ljiljanu Pancirov, generalnu konzulicu Republike Hrvatske u

Pečuhu, Carmen Floršić, konzulicu Veleposlanstva Republike Hrvatske u Budimpešti, i Mišu Heppa, predsjednika Hrvatske državne samouprave. Između ostalog on je naglasio da je ovo posebna prigoda jer smo svjedoci kako se u jednom izložbenom prostoru susreću stari bunjevački nakit i nakit suvremenih hrvatskih umjetnika. Ljepota staroga nakita naših baka, prabaka, bunjevačkih predaka i suvremeni nakit hrvatskih umjetnika svjedoči o osobitij, vječnoj ljepoti i sjaju. Ili drukčije, ovom se izložbom gradi most koji u vremenu i prostoru povezuje višestoljetnu djedovinu bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima s matičnom domovinom svih Hrvata ma gdje oni živjeli u svijetu. Ova naša današnja izložba povezivanje je i unutar naše domovine, jer

Članice Kulturne udruge «Bunjevačka zlatna grana» u pratnji Orkestrara «Čabar» iz Baje, uljepšale su svečanost otvorenje

je ona stigla iz Europske prijestolnice kulture, iz grada Pečuha, čime se i Baja priključuje kulturnim zbivanjima i programima.

Izložbu je otvorila Ljiljana Pancirov, generalna konzulica Republike Hrvatske u Pečuhu, koja je zahvalila domaćinima, gradonačelniku, gradu Baji i Gradskom muzeju što su primili izložbu, te Ministarstvu kulture čijom je potporom izložba došla i u Bačku, u grad Baju, kao i Katji Bakiji, konzulici za kulturu što je pomogla u ostvarenju ove izložbe u Baji. Nakon uspjeha u Pečuhu u siječnju, ona i dalje nastavlja svoj put po Mađarskoj, a zadovoljstvo je što je sada u Bačkoj, u prelijepom gradu Baji. Kako reče gđa Pancirov, suvremeni hrvatski nakit, zapravo, moderni je izričaj vrhunskih autora, prepoznatih u zemlji i svijetu, temeljen na dugoj i bogatoj umjetničkoj tradiciji izrade nakita u Hrvatskoj.

Izložba u Baji otvorena je do 27. veljače, a zatim putuje dalje, u ožujku će biti predstavljena u okviru Mjeseca hrvatske kulture i u Békéscsabi, a zatim i u Subotici.

Tekst i slika: S. B.

Trenutak za pjesmu

Dražen Radman

Dica u Domovini

**Š njima si marendava, ribu ija,
a poslin in se, prid očima
sa ovog tleja diga i poša onde
di si Ocu svome s desne sija...**

**tamo gori, u nebesa,
di je vična Domovina...
di si i Šimuna i Filipa i Mateja,
Ivana, Tomu, Jakova i Bartolomeja,
Andriju, Tadeja i ostale –
već doveja...**

**ka i drugu znanu i neznanu dicu
ča kroz povist Ti si taka...
ča i u oven su kraju život –
do zanje kapi za Te dali...**

**u Domovinu smiraja i počinka,
u kojoj nima više rata, mača,
đelozija oli nekog stresa...
u kojoj nima ni boli ni jauka...**

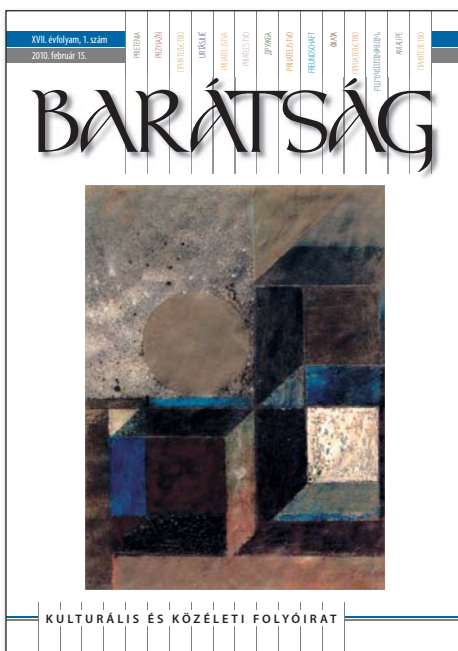
**u kojoj jedan jedini Tvoj dan
piza više vengo...više vengo...**

Novi broj časopisa „Barátság”

Interetnički časopis za kulturu i društvena pitanja „Barátság” (Priateljstvo) u prvom ovogodišnjem broju, na šezdeset stranica, donosi osvrt na svečanu dodjelu Nagrade za manjine 2009, pozdravni govor ministra bez lisnice pri Uredu premijera Republike Mađarske Pétera Kissa, kratak opis djelatnosti nagrađenih osoba, ustanova ili društava, intervju s nagrađenima ili voditeljima odlikovanih tijela. Među inima povijest Kulturno-umjetničkog društva „Veseli Gradišćanci” iz Unde i intervju s umjetničkim voditeljem Društva Štefanom Kolosarom.

Lani u okvirima svečane Gale manjina Mađarski prosvjetni institut i Lektorat za primijenjenu umjetnost također su dodijelili svoja odličja „Pro Cultura Minoritatum Hungariae”. Kratka biografija odlikovanih popraćena je zajedničkom fotografijom. Iz redova hrvatske zajednice u Mađarskoj odličje je uručeno Antunu Vidakoviću, bivšem ravnatelju Hrvatskog kazališta u Pečuhu.

Pod naslovom „Naša zajednička Europa” („Közös Európánk”) novinarka Júlia Szászi

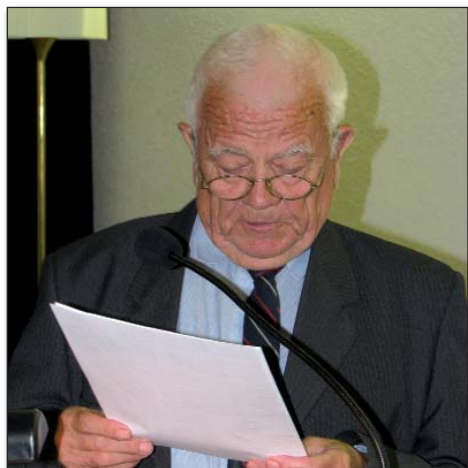
opisuje kronologiju manifestacije Pečuh – Europska prijestolnica kulture 2010, članak iz

pera háes opisuje pokladne običaje Šokaca, Povorku bušara. Na stranicama časopisa možemo čitati o Konferenciji o iskustvima djelovanja manjinskih institucija (Budimpešta, 20. siječnja), o svečanoj proslavi pedesete obljetnice Hrvatskoga plesnog ansambla „Luč”, intervju s fotografom Mihályem Borsosem i glasnogovornikom Državnog redarstva Györgyöm Mikolom, o proslavi Dana njemačkih samouprava, o Erkelovoj godini; članak Đure Frankovića „O nebu i raju, slavenski narodni običaji o zamišljaju niti neba i zemlje” te intervju s Rajmundom Filipovićem, predsjednikom Društva gradišćanskohrvatske mladine u Ugarskoj. Pri kraju časopisa ljubiteljima književnosti ponudeni su ulomci iz književnih ostvaraja Márie Ember i Márie Marton. Časopis je popraćen crno-bijelim fotografijama, na omotnici je u koloru slika Györgya Ezüsta, a na poleđini fotografije u boji o svečanoj Gali manjina. Glavna i odgovorna urednica časopisa je Éva Mayer. Časopis „Barátság” od ove godine tiska izdavačka kuća Croatica, a od prosinca prošle godine i tjednik njemačke zajednice u Mađarskoj „Neue Zeitung”. *K. Goher*

Predstavljena knjiga Đure Šarošca

lo Zadunavlje, nego Baranju, Podravinu, Zalu i Tolnu. Mađari zauzimaju Karpatski bazen 896. godine, a Slaveni će se naći pod njihovom upravom i vladavinom, no uskoro u tome mirnom suživotu neki od njih postići će visoke časti u mađarskome državnom ustrojstvu. Autor u drugom poglavlju piše o slavenskom društvu, a u sljedećem o naseljima koje smatra da su slavenskoga podrijetla. Đuro Šarošac ide i dalje, naime daje uvid u zbivanja pod osmanlijskom upravom kada će se na te prostore nastaniti novi hrvatski žitelji.

Međutim podravske Hrvate smatra urođenima, autohtonima. Moderator predavljanja bio je Đuro Franković koji je s autorom zajedno govorio o knjizi, vrednujući Šarošćev znanstveni pothvat koji je zadužio znanost i na taj način, navodeći da bismo u tom slučaju mogli mirno govoriti o panonskim Hrvatima koje su, zapravo, razbili bijeli Hrvati još prije dolaska Mađara. Obojica su dobila poziv u Daranj da tamošnjim znatiželjnicima predstavu ovo zanimljivo i pažnjevrjedno izdanje. *(đf)*

Pred okupljenim znatiželjnicima 10. veljače u Hrvatskome klubu Augusta Šenoae dr. Đuro Šarošac, umirovljeni etnolog i muzeolog, poznati sakupljač narodnoga blaga, utemeljitelj bogate zbirke mohačkog muzeja, poslije većeg broja izdanja o narodnoj nošnji i tekstilu Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj, objavio je vrijedne knjige o prošlosti hrvatske narodne skupine u Mađarskoj: o baranjskim bošnjačkim Hrvatima, o pečuškim Hrvatima, a na pomolu mu je i nova knjiga o šokačkim Hrvatima. U svojoj novoj knjizi „Slaveni u Zadunavlju prije dolaska Mađara i za vrijeme Arpadovića” autor ocrtava povijesne prilike za vrijeme Avara, pod čijom će se upravom naći i panonski Slaveni, koji će s pomoću Franaka zbaciti avarski jaram. U Panoniji, blizu Balatona u Mosaburgu knez Pribina 840. godine utemeljuje samostalnu kneževinu kojom će od 861. do 874. godine upravljati njegov sin Kocel. Prema Šarošcu, ta mala slavenopanska država nije obuhvaćala cij-

BUDIMPEŠTA – U organizaciji Odbora za mladež i šport Skupštine Hrvatske državne samouprave, u subotu, 20. ožujka, u baranjskome Mišljenu priređuje se treći put zaredom Hrvatski državni malonogometni kup. Momčadi se mogu prijaviti iz sedam županija. Pravilnik i prijavnicu za spomenuti susret možete pronaći na web-stranici www.horvatok.hu. Ako ste zainteresirani, prijaviti se možete kod predsjednika područnih samouprava (Bačka: Joso Šibalin, Baranja: Mišo Šarošac, Šomođ: Jozo Solga, Zala: Ladislav Penzeš, Đursko-mošonsko-šopronska: Štefan Kolosar, Željezna: Edita Horvat Pauković, Pešta: Anica Petreš-Németh).

KOLJNOF – U dotičnoj školi Mihovila Nakovića ove dane su se obrnuli još i već profesori. Projdući tajedan je Đuro Vidmarović podučavao koljnofske pedagoginje ke se sad pripravljaaju na sridnji ili viši stupanj jezičnoga ispita. Od pondiljka je pak na toj dužnosti Mira Palčić ka je prikzela tri grupe kolegic. Profesorica engleskoga jezika u mirovini, s buševečkom partnerskom školom jur petnaest ljet dugo posjećuje Koljnofce, zato se je s veseljem odazvala pozivu. Kako nam je rekla Agica Sárközi, ravnateljica škole, ugarske kolegice po bolonjskom sistemu prez hrvatske mature nimaju šansu dostati pedagošku diplomu ku potribuju u dvojezičnoj školi, zato su si izabrali ovo rješenje. Nova „jezična asistentica” privatno stanuje kod direktorice, objed joj plaća mjesna Hrvatska manjinska samouprava, a za nje honorar se trenutno išću još izvori. Zagrebačka profesorica tajedno ima devet uri s kolegicama kim je materinski jezik ugarski, a postoji jedna grupa hrvatskih učiteljic ke su se javile za vježbanje jezika. Po očekivanju školske direktorice, prijavljeniki će moć sridnji stupanj jezičnoga ispita položiti jur na jesen, a viši stupanj za ljetodan. To je i zbog toga poželjno jer dođuće školsko ljetu će prvi učeniki dvojezičnoga podučavanja zajti u 5. razred. Mira Palčić u Koljnofu ostaje do kraja školskoga ljeta i na intenzivnom jezičnom tečaju će omogućiti savršenu pripremu deset pedagoginj.

HRVATSKI ŽIDAN, PETROVO SELO – Igrokazačko društvo Hrvatskoga Židana Vas poziva na predstavu Gumbice u mošnjici i Ljubomornost 7. marcijuša, u nedilju, u petrovski kulturni dom, početkom od 19 uri. Šalne igre u jednom činu je na pozornicu postavila režiserka Jadranka Tot, a premijera je bila u domaćem selu 20. februara. Drugi dan su židanski kazalištarci gostovali na Undi.

Predaja maturalnih vrpci u pečuškoj Hrvatskoj gimnaziji Miroslava Krleže

„Budi svoj, put vedra neba diži svoje čelo”

U pečuškoj Hrvatskoj gimnaziji Miroslava Krleže 12. veljače priredena je svečanost predaje maturalnih vrpci. Njih je primilo 22 učenika 12. razreda te njihovi razrednici *Timea Bockovac* i *Gábor Attila Gáspár*. *Antonio Claudio Andelić, Anelka Anišić, Almedin Avdić, Ivan Bajko, Dragica Blažev, Ivet Čaušić, Gordana Daskalov, Marko Gavaler, Grgo Gojak, Sára Anna Hévízi, Alisa Iljazović, Mirjana Jelašić, Marko Jerant, Patrik Jukić, Ramona Krmpotić, Odett Lévai, Máté Major, Adina Mesić, Akoš Milanković, Szilvia Molnár, Ramona Štivić, Ana Sentivanski* imena su naraštaja maturanata Hrvatske gimnazije Miroslava Krleže 2005/06–2009/10.

Svečanost predaja maturalnih vrpci svake je godine pravi izazov i velik zadatak za učenike 11. razreda. Kako napraviti program bolji od lanjskoga, kako se oprostiti, a da se svi sjećaju oprastanja. Učenici 11. razreda sa svojom razrednicom *Martom Dervar Gergić* potrudili su se kako bi se u dvojezičnom programu za svakoga našlo ponešto, i pjesma, i recitacija, i ples, a u oku zablistala je i suza. Naravno, kao i svake godine, s nestrpljenjem se očekivao završni ples trećega razreda koji sim-

bolizira sve ono što simbolizira i učenike Hrvatske gimnazije Miroslava Krleže u Pečuhu. Ples već godinama s učenicima uvježbava koreograf *Attila Tornaci*.

Među uzvanicima bili su i generalna konzulica Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu *Ljiljana Pancirov*, konzulica za kulturu *Katja Bakija* i predsjednik HDS-a *Mišo Hepp*. *Mladim ljudima, učenicima i njihovim roditeljima, djelatnicima škole* prigodnim govorom obratila se i gene-

ralna konzulica koja je u ime Generalnog konzulata, po već ustaljenoj višedesetljetnoj tradiciji, maturantima svakom pojedince uručila poklon-knjigu.

Obraćajući se svojim učenicima, ravnatelj škole Gabor Győrfári kazao je između ostalog: „Današnja je priredba opet jedna od onih koja je svečana, kada se pomalo prepuštamo uspomena, emocijama, kada su svi okupljeni zbog nekolicine iz naše zajednice, a to su danas naši maturanti. Vi ste danas postali uzorom svih ostalih gimnazijalaca, i obvezali se da ćete ovu zadnju dionicu iskoristiti za ozbiljnu pripremu, za svjesno planiranje svoga životnog puta. Smatramo da su naše vrpce doista posebne, uistinu puno toga kazuju ne samo o sebi već i o vama samima. Vjerujemo da ih možete ponosno nositi, da njihov prepoznatljiv logotip povezuju već ne samo u Pečuhu nego i šire s Hrvatskom školom Miroslava Krležu.

Dragi maturanti! Ovu ste priredbu dobili na dar od 11. razreda, od nas. Prošle ste godine i vi priredili takvu svečanost. Ona nije bila ista, ova se nešto razlikuje, no obje su svečane, prigodne. Tako gledamo i svi mi na vas. Niste jednaki, no svaki od vas nosi u sebi vrijednosti koje mogu poslužiti uzorom mladim generacijama. Svi imate svoju osobnost koja se na poseban način uklapa u

cjelinu, koja se sada zove Hrvatska gimnazija Miroslava Krležu. Zato što nam je činiti? Pronaći u sebi sve one vrednote koje će vas povesti do uspješne mature, a vaše prijatelje potaknuti na ustrajnost, zalaganje i vjeru u same sebe. Maturalne vrpce vas izdvajaju od ostalih, povezuju s drugima, obvezuju prema nama, a vama samima daju razlog biti ponosnim pred samim sobom.”

I onda veliko uzbuđenje, nestrpljivo iščekivanje... Učenici 12. razreda otplesali su svoj oproštajni ples, djevojke u dugim večernjim haljinama, mladići u odijelima, prekrasni mladi ljudi, djeca koju smo odgojili i kojoj se radujemo. Djeca u koju vjerujemo i koja nam daju nadu u hrvatsku sutrašnjicu.

Nakon svega suza u očima... Polako se prazni školska aula, hodnici... I dok odlazim u snijegom zavijenu noć, pravu noć za grdanje, ljubavi na snijegu i poljupce u ledu, učenici Hrvatske gimnazije žure u obližnje prostore Sveučilišnoga kluba, tamo ih čekaju njihovi roditelji koji su dali sve od sebe kako bi im i noć u kojoj su dobili maturalnu vrpcu učinili nezaboravnom. Uz Orkestar „Podravku” slavlje za sve one koji su se željeli veseliti s učenicima Hrvatske gimnazije Miroslava Krležu potrajalo je do ranih jutarnjih sati.

Branka Pavić Blažetin

KOPRIVNICA – Objavljen je 16. broj časopisa za multidisciplinarna istraživanja pod nazivom „Podravina u izdanju Izdavačke kuće Meridijani”. Urednik je Hrvoje Petrić koji je uspio okupiti skupinu povjesničara iz Hrvatske i Mađarske. Osim prošlosti grada Koprivnice poznati istraživač kajkavskih narječja Mijo Lončarić u svom uratku „Kajkavština u ranim podravskim toponimima” daje uvid u ovu zanimljivu problematiku. Studije su tiskane pretežito na hrvatskom jeziku, no poznati povjesničar Géza Pálffy iz Budimpešte na njemačkom jeziku piše o ulozi obitelji Batthány (bila je hrvatskog podrijetla) u protuosmanskoj obrani, pečuški istraživač Szabolcs Varga donosi tekst „Uloga grada Zagreba u gradskom sustavu Ugarske u kasnome srednjem vijeku”, a etnolog Đuro Franković, isto iz ovoga grada, osvrće se na blagdanske običaje „Po Božiću – ime Isusovo (2. siječnja) u mađarskih Hrvata”. U rubrici prikazi novih knjiga i časopisa Franković u poduljem tekstu predstavlja knjigu Ernesta Eperjessyja pod naslovom „Predaje i legende iz Tiloša” koja sadrži bogatu folklornu građu Hrvata u tome zabačenom kutu Šomoške županije pokraj Drave. Ova Eperjessyjeva knjiga pobudila je velik interes, pa je rasprodana u 500 primjeraka (što je za naše prilike zavidan broj); dakako, bit će ponovo tiskana. (df)

TILOŠ (Őrtilos) – Uskoro će kod ušća Mure u Dravu radi izbjegavanja poplava započeti ulaganje vrijedno 637 milijuna forinti. Željezničke će nasipe zaštititi zajedničkim snagama potporom Europske Unije za prekograničnu suradnju Mađarska–Hrvatska. Narečeno je ulaganje važno zbog erozije tla na području ušća, naime godišnje se korito Drave 7–8 metara približava željezničkoj pruzi, što bi za tri godine ozbiljno oštetilo nasip. Reguliranje vode kod ušća Mure u Dravu ostvarit će se u okviru programa zaštite okoliša Natura 2000. Ulaganje će omogućiti sigurnost na željezničkoj dionici Pečuh–Kaniža.

MARCALIBA – U tome šomoškom gradu obavljen je prvi prikaz projekta „Zeleni vrtići” u koji su uključena i mjesta Mlinarci i Donja Dubrava. Ukupna vrijednost projekta je 136.999 eura, od čega će se za dječji vrtić Marcalibi izdvojiti 54.400, za dječji vrtić Mlinarcima 43.723 i za dječji vrtić „Klinčec” u Donjoj Dubravi 38.873 eura.

BRLOBAŠ – Obnavljaju i unapređuju zdanje za vodu. Za to ulaganje rješenje je dobio Nacionalni park Dunav–Drava. Sve to zamišljaju s hrvatskim partnerom. Prema planovima bit će organiziran i tabor s razmjenom učenika iz Osijeka i Drávaszentesa. U okviru projekta postavljaju se dvojezične ploče, a izradit će se i prikladni rječnik.

GORIČAN – Načelnici sela Goričana, Donje Dubrave i Donjeg Vidovca te predsjednik Pomorskog udruženja za unapređivanje ruralnog područja Stjepan Tišler sastali su se 4. veljače u svezi s projektom «Puna zdjela» za prekograničnu suradnju. Projekt obuhvaća četiri mađarske i tri hrvatske općine. Vrijednost mu je po svakoj općini 11.238 eura. Slijedi još prikupljanje potrebne dokumentacije, a potpisivanje ugovora najavljeno je za kraj mjeseca.

PEČUH, ĐAKOVO – Uskoro izlazi iz tiska knjiga pisca i sakupljača narodnoga blaga Nikole Tordinca (1858–1888) s naslovom „Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice. Seoske bajke i bajalice – crtice” u izdanju Hrvatske gradske samouprave u Pečuhu i Grada Đakova. Novo dvojezično izdanje bit će prikazano početkom travnja na priredbi Tjedna Đakova te u okviru Hrvatskoga tjedna u Pečuhu. (df)

KAPOŠVAR, KOPRIVNICA – Za ta dva grada u sklopu pretpristupnog IPA fonda EU za prekograničnu suradnju između Mađarske i Hrvatske odobrena je provedba dvaju programa gospodarstva: Razvoj prekograničnih gospodarskih odnosa između Koprivnice i Kapošvara. Projekt razvoja gospodarske suradnje između Koprivnice i Kapošvara vrijedan je 144 tisuća eura. Cilj je u idućih godinu dana povezati male poduzetnike i obrtnike s područja Koprivnice, Kapošvara i Šomođske županije na način da se izradi zajednička baza podataka poslovanja, promotivni materijali, snimi DVD, da se organiziraju gospodarski sajmovi. Već će se i na gospodarskom sajmu u Koprivnici ostvariti dio projekta na kojem će sudjelovati i poduzetnici iz Mađarske.

KRIŽEVCI, SUMARTON – Tamburaški sastav «Puntari» iz Velikoga Ravna 21. veljače u Križevcima je priredio susret tamburaških sastava kojem su sudjelovali i «Sumartonski lepi dečki». Dva sastava već surađuju nekoliko godina, tamburaši iz Velikoga Ravna svake su godine gosti priredbe «Vino i tambure».

Sjajni bal s Varaždincima

Doista je Sjajni bal (tako ga oni nazivaju) u Varaždinu, u nizu već 17. put. Potpuno je drugačiji u usporedbi s ma kojim u Mađarskoj. Drugačiji je i u usporedbi s događajima tog karaktera u Hrvatskoj.

Neponovljiva je atmosfera u velikoj koncertnoj dvorani zgrade HNK sa starim, širokim zidinama. Ozračje srednjoeuropsko, kako to organizatori, članci Hrvatsko-austrijsko kulturne zajednice izjavljuju. Sjećanje je to na nekadašnja slavna vremena kada je prvi grad Hrvatske sa svojim palačama bio mjesto gdje se plesalo, slavilo i uživalo. Predsjednica kulturne zajednice Ingeborg Juric za vrijeme našega rukovanja smatra važnim spomenuti da svake godine, za vrijeme glasovitog festivala džez-glazbe, svrati u našu Kanižu.

Bal otvara Varaždinska građanska gardapurgara, svi njezini članovi odjeveni u svečane odore. Predivne haljine ukrašavaju damski dio publike. Neke su žene i djevojke odjevene kao da špansiraju na Špansirfestu. Čini nam se da smo u sjajnom 19. stoljeću, u gradu baroka. Dama novinarka kod našega stola unajmila je snježnobijelu vjenčanicu s krasnim vezovima starog doba.

Voditelj je bala Dražen Svirišćević, poznata osobnost s Operabox programa na HTV-u, ujedno i ravnatelj Koncertne dvorane Lisinski. Njegova je partnerica mlada Gradišćanka Silvija Bucolić. Ples na parketu otvaraju dugokosi gradonačelnik Ivan Čehok i njegova supruga. Njima se postupno priključuje konzuli, veleposlanici, gradonačelnici pa ostali. Glazbeni je program cijele večeri na visini zahvaljujući austrijskom Big bandu iz Bad Gleichenberga, sa solisticom Ulrike Tropper, koji gotovo ispočetka, 15 godina zaredom, dolaze u Varaždin. Naravno, ovdje su i članovi Varaždinskoga simfonij-

skog orkestrara, uz hrvatske solistice. Vokalna je zvijezda mlada sopranistica Kristina Anđela Dopar, u crvenoj dugoj toaleti. Neizostavljena je i modna revija raznih dizajnerskih kuća. Pozornosti je vrijedan program baletne skupine iz Budimpešte. Nakon njihova nastupa jasno se čuje klicanje: Szép volt! Hajrá, magyarok! – što znači da u redovima publike ima više Mađara.

Sve je uistinu zabavno, sadržajno, na zavidnoj razini, ali meni ipak nešto nedostaje: narodna glazba uz tambure. Ove večeri zaboravi folk – savjetuje mi odlični poznavatelj ovdašnjih prilika, kolega novinar Varaždinec. Objašnjava mi kako u ovome kraju tambure nisu urođene. Puhači – oni jesu pravi mužikaši. A njih, puhača, u izobilju ima na pozornici u Big bendu.

Bal je odista sjajan. Zahvaljujući i osoblju nadaleko poznatog restorana Zlatne ruke, koji su nam poslužili majstorije kuhinje bečkog Hotela Sachara, predstavljajući i nekoliko po starim receptima pripremljenih jela iz građanske kuhinje 19. stoljeća.

Nakon radnog, napornog zimskog tjedna, te večeri se vedrina upija u naše duše. Taj osjećaj traje i u zoru kad prošetamo kroz varaždinski korzo. Kiša lije kao da smo na Mediteranu, kao da je ovdje proljeće. Ništa nam vedrinu ovog vikenda ne može pokvariti. Osim surove stvarnosti kad stignemo kući. Ovdje neprestano sniježi, a sutradan, kad počinje novi radni, naporni tjedan, sve tone u maglu...

Josip Mihović

Maskenbal u Martincima

U martinačkoj hrvatskoj dvojezičnoj školi 12. veljače održan je fašerijački bal. Djeca i nastavnici obukli su raznovrsne kreativne i maštovite maske, pa ocjenjivački sud nije imao nimalo lagan zadatak.

Izradila: Dijana Kovač
iz Ficehaza

Bilo je tu snjegovića, lovaca, balona, liječnika, bolesnika, gusara, klauna, malih plesačica, princeza, opatica, duhova. Prepuni mjesni dom kulture vrvio je od žamora i veselja djece i odraslih.

Djeca u martinačkom vrtiću i ove su se godine veselila na pokladama

Veselje u pečuškom vrtiću

Polaznici pečuškoga hrvatskog vrtića i njihove odgajateljice, na čelu s voditeljicom Ankom Polić Bunjevac, vole pokladno vrijeme jer tada se smiju i više nego obično, marljiviji su nego obično. Naime neumorno se izrađuju maske, razmišlja se kako napraviti najbolju, kako ostvariti i onu koju je takoreći nemoguće ostvariti. U pomoći su, naravno, tetice, mame i tate, bake i djedovi. Šezdeset pet maski, od vila i vještica, klauna i kauboja, princeza i bubamara, gusara, pahuljica, leptira, lovca, indijanaca, likova iz igranih i crtanih filmova... Svega je bilo. I, naravno, mnogo slastica i kolača. A bilo je i ozbiljnih tema. Tako je Đuro Franković djeci održao predavanje o mohačkim pokladama, običaju Hrvata Šokaca, svjetski poznatom ophodu bušara. I nisu se obukla samo djeca, svi djelatnici vrtića su izabrali prikladnu masku i odjeću. Nisu se brinuli samo o maski, dok sam ih fotografirala, kazivali su mi divne pjesmice, plesali i pjevali, naravno, na hrvatskom jeziku. Leptiri, Tulipani i Bubamare i ove su se godine dobrano potrudili provedeliti se u pokladama.

bpb

Zima

Jednoga dana kada sam se probudio, ugledao sam mnogo snijega. Bila je subota.

Toplo sam se obukao i izašao na dvorište. Tamo su bili tata, mama i moja dva brata. Počeli smo praviti snjegovića. Kad smo ga napravili, pokazali smo ga mami, a zatim sam

se otišao grudati. Za vrijeme grudanja napravio sam veliku grudu i pogodio mladeg brata, a on je pao.

– Je l' boli? – upitao sam ga.

– Nije strašno – odgovorio je.

Zatim smo se otišli sanjkati, a ja sam pao

zato što je bilo vrlo sklisko. Tako se to dogodilo s bratom i sa mnom u subotu.

Pazite na putu jer je sklisko!

*Nikola Bibić
učenik 4. razreda, Santovo*

Tradicionalna pokladna zabava

Lakomac u Kalači

Muški pjevački zbor «Prijatelji»

U organizaciji mjesne Hrvatske manjinske samouprave, u subotu, 6. veljače, u Kalači je priređena pokladna zabava, poznatija kao «Lakomac». Pokrenuta prije tri godine, prvi put ona nije održana u četvrtak, nego u subotu, po čemu se ona priključila nizu preljuskih zabava u Bačkoj. Kako nam uz ostalo reče predsjednik Hrvatske samouprave Bariša Dudaš, mnogi su tražili da se zabava umjesto radnoga dana u četvrtak, priredi u subotu kako bi mogla biti još posjećenija. U auli Katoličkoga školskog središta «Velika Gospa» na Astrikovu trgu broj 1, okupilo se 250-ak gostiju, a svojom nazočnošću zabavu su uveličale Ljiljana Pancirov, generalna konzulica, i Jadranka Telišman, prva konzulica Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu. U prigodnome kulturnom programu nastupili su učenici Katoličkoga školskog centra „Velika Gospa”, Muški pjevački zbor „Prijateljsko društvo” iz Kalače, Hrvatska omladinska plesna grupa „Dušenici iz Dušnoka, Pjevački zbor „Ružice” iz Kalače i Tamburaški orkestar „Orašje” iz Vršende, koji se u nastavku večeri pobrinuo za dobro raspoloženje što je potrajalo do zore.

S. B.

Snimka: Csaba Viola

Učenici katoličke ustanove koji pohađaju nastavu hrvatskoga jezika

Dede-babe zadnji put u Plajgoru?

„Dede-babe, guska nese jaje, mesopust prohaje, korizma dohaje. Ki će s nami pirovati, ni ga triba milovati, huj-huj!”

Tako je glušalo po malom selu u Plajgoru na kraju mesopusta, zadnju nedelju otpodne. Skupina mladih „morebit” posljednji put se je sabrala i išla od stana do stana s košarom i ražnjem. Košara se je skoro napunila, ražanj

dobro nataknut i tako su išli u kulturni dom kade je mlade čekalo črlijeno i bijelo s „grofuli”. Nažalost, su od ditičev jur neki oženjeni i tako su samo na priredbi bili nazoči. Prošlo ljeto se je selo povećalo sa šest stanovnikov, ali još nas je svenek malo. Malo selo, dobri ljudi, mala, ali vesela priredba.

Vince Hergović

Pred povorkom ide šala med roditelji

Zadnja subota pred Pepelnicom je termin undanskoga mesopusta. Za običaj – otkad nij osnovne škole na Undi – su odgovorna civilna druženja, i razne grupe uz mjesnu samoupravu. No u maske se najradje ubliču nekad i shranu mala-veća dica sa svojim aktivnim roditelji. Djeda i babu „traktorić” je vukao kroz selo iako je vrime bilo ne najpovoljnije. Tamburaši „Kinezi” su veselo pratili malu če-

Mesopust na Undi

Skupa idu mali i veliki u veseloj povorki

tu, a Ciganke su ponudjale zakipljeno vino, ča je u vjetrovitij hladnoći bilo jako ugodno za grijanje tijela. Da je bilo malo manje ljudi nego u prošli ljeta, zato je kriva mećava, ka je pred ovim danom pokazivala svoju moć. Ceste, pute je zamela da se je kumaj moglo na nji hoditi, a ne voziti. Ali mala maskirana četa je s veseljem i voljom otvorila programe ovoga dana. Navečer u balu su se pak ugrijali i ti kim je vani na slobodnom još bilo malo hladno.

Marija Fülöp-Huljev

Foto: Monika Gostom

Hrvatska Kemlja se opet javlja

Nekada je faršang jako veliku ulogu igrao u životu kod katoličkih ljudi, ali i druge vjere su rado takorekuć faršangovale pred ili do korizmenoga vrimenta. Ovako je i u Kemlji bilo 13. februara, u subotu. U domu kulture je Hrvatska manjinska samouprava opet organizirala već tradicionalni hrvatski bal za poklade, faršang. Iako nije bila nabita dvorana do zadnjega mjesta, gosti su se izvanredno dobro zabavljali uz muziku Istvána Vörösa. Da bude još šarenije, je zbor Mali Dunaj odjačio nekoliko hrvatskih domaćih jačkov, a KUD Konoplje sa svojim faršangskim spletom je štimungu dignuo do plafona, obnovili su ženski faršang, kade muško ni smilo na bal. Ali uvijek je bilo hrabrih dičakov i mužev ki su u ženskoj opravi maskirano zimali diel, dokljen se nisu uvadili da koliko muških osob skače zi ženami. Pogledajte pažljivo kipiće od KUD-a Konoplje! Društvo se bori za hrvatski jezik, i svejedno kada i kade nastupaju, to nije samo tanac s jačkom, obavezno ima i materinske

riči na pozornici. Gost je bio na balu i Mate Šmatović od Državne hrvatske samouprave, mošonski Hrvati pak jedno plesačko društvo privatno, oko trideset osob, ki su samo zbog toga došli u Kemlju da se tanca i pravo kolo, ča je u Kemlji isto tradicija. Ovde zahvalimo sponzorom za vrijedne i lipe tombole, čim su podupirali ovu priredbu.

Franci Kišov

Šeljinski hrvatski bal

U organizaciji Hrvatske samouprave grada Šeljina, i ove je godine održan tradicionalni Hrvatski bal, i to 13. travnja u tamošnjemu Draškovićevu dvorcu, a kao i svake godine, tražila se karta više. Zašto je to tako, ne možemo objasniti, ali je sigurno kako je šeljinski hrvatski bal jedan od ponajboljih balova u Baranji, te kako bez obzira na orkestar i svečani program otvaranja, već godinama privlači poklonike hrvatskih nota, ali, što je još važnije, i svoje stalne sudionike i goste.

Kada smo počeli, kaže nam Đuso Dudaš, predsjednik šeljinske Hrvatske samouprave, i onda, a i danas mislimo kako to treba da bude pravi hrvatski bal s dobrom glazbom, veselim društvom i, naravno, dobrom večerom, a nismo zaboravili ni na tombolu koja je iz godine u godinu sve bogatija. Tu zamisao prihvatili su svi gosti bala, pa i mnogobrojni pripadnici većinskoga naroda koji iz godine u godinu sudjeluju balu i veoma se dobro osjećaju na njemu.

Nakon pozdravnih riječi Đuse Dudaša, koji je među uzvanicima pozdravio i generalnu konzulicu Ljiljanu Pancirov te treću konzulicu Katju Bakiju, načelnika grada Šeljina Attilu Nagya, predstavnike prijateljskoga grada Grubišnog Polja i sve goste bala, slijedio je svečani program otvaranja. Ovoga puta šeljinski Hrvati u goste su pozvali Salancane. I nisu se razočarali. A kako i bi. Mali tamburaši KUD-a „Marica” pod vodstvom glazbenog pedagoga Joške Kovača pokazali su svoje glazbeno umijeće, a ništa manje uspješan program nisu imali članovi Mješovitoga pjevačkog zbora iz Salante. Uime domaćina nastupili su, s hrvatskim plesovima, učenici nižih razreda šeljinske osnovne škole pod vodstvom pedagoga Csabe Danija.

Večera je bila izvrsna, društvo dobro i raspoloženo, nije se sjedilo, nego se plesalo na podiju, razgovaralo u hodniku i hladilo u snježnoj šeljinskoj noći. Balu je nazočio velik broj mladih koji su u svakom slučaju podigli balski ugođaj, ali sve to ne bi bilo moguće bez izvrsnog Orkestra Podravka. Bogata

tombola u ponoć obradovala je sve koji su imali sreće, a naj sretnija je bila konzulica za kulturu Katja Bakija kojoj se posrećila glavna nagrada, tjedan dana boravka u Kulturno-prosvjetnom centru i odmaralištu Hrvata iz Mađarske u paškim Vlašićima. Oni najgladniji u ranim jutarnjim satima mogli su se osvježiti bošporom iz kuhinje Šandora Matorica koji je, kao i svake godine, odgovarao za izvrsnu balsku večeru. Kažu najizdržljiviji, koji su ostali do ranih jutarnjih sati, kako im je teško bilo otići kućama.

Branka Pavić Blažetin

ZOI Vancouver

Ivica Kostelić srebrni

Na XXI. zimskim olimpijskim igrama koje se održavaju u kanadskom Vancouveru hrvatski športaši osvojili su drugu medalju. Najbolji hrvatski skijaš Ivica Kostelić, u nedjelju, 21. veljače, osvojio je srebrnu medalju u superkombinaciji. Nakon devetoga mjesta u spustu, on je petim vremenom u slalomu, koji postavio njegov otac Ante Kostelić, sveukupno postao drugi. Zlatnu medalju osvojio je Amerikanac Bode Miller, a broncu Švicarac Silvain Zurbriggen. Osvajanjem srebrne medalje Ivica Kostelić još jednom je pokazao da je jedan od najboljih svjetskih skijaša, a tek predstoji njegova najjača disciplina. U nastavku alpskoga skijanja 23. veljače slijedi veleslalom, a 27. veljače i slalom. Oba natjecanja možete pratiti uživo putem Hrvatske televizije s početkom u 19 sati.

ČEPREG – Pred nekoliko ljet je prijateljstvo med čepreškimi Hrvati i Općinom Delnica preraslo u gradsko partnerstvo. Lani su dica iz hrvatskoga grada sa svojim crteži sudjelovala na međunarodnom naticanju u moljanju „Pošalji nam tvoj smih!“, na kom je zlatnu medalju dostala Katarina Petraković, srebrnu nagradu su osvojile Melani Mihel i Lara Jurković. Osnovna škola grada Čeprega pred kratkim se je odlučila da bi i ona uspostavila kontakte sa sličnom ustanovom u Primorsko-goranskoj županiji. Ovu inicijativu je iz svega srca podupirala Marija Kralj, predsjednica mjesne Hrvatske manjinske samouprave, ter je veljek ponudila i svoju pomoćnu ruku u ostvarenju ovoga plana. Od 1. do 5. marcijuša se u ovoj školi svečuju Dani dr. Jánosa Horvátha Csepregia, i ovput je predvidjen i prvi susret školskih delegacijov. Kako nam je rekla Marija Kralj, 5. marcijuša otpodne se priredjuje i Hrvatski dan u kom se predstavljaju učenici hrvatskoga jezičnoga tečaja unutar Hrvatske manjinske samouprave ter mjesni mišani zbor Janković.

Ladislav Báthory
svećenik
(1932–2010)

U 78. godini života, poslije duge i teške bolesti, preminuo je «naš gospodin».

Dekan, biskupski savjetnik, ravnatelj biskupske glazbene škole, župnik crkve Svetog Augustina u Pečuh je došao još kao dijete. Rođen je u Zamárdiu. Budući nadarenim dječakom, primili su ga u biskupski pjevački zbor. Tu se i školovao, u gimnaziji i na teologiji.

Poslije posvećenja služio je u Decsu, Pécs-Gyárvárosu, Semartinu, Mečki (Erdősmecke), Diósberényu, Báti, Tolni, a najdulje je ostao u Pečuhu, u crkvi Svetog Augustina. Tu je služio svete mise na hrvatskom jeziku svake treće nedjelje u mjesecu, uza sudjelovanje zbora Augusta Šenoie i orguljašku pratnju Anice Posavac. Godine 1962. stigao je u Semartin i zauvijek zavolio Hrvate i hrvatsku riječ. Do kraja života s nostalgijom se sjećao tih sedam godina provedenih među Semarcánima. Kad god bi nas sreo, svakog je poznao, po imenu oslovio i pozdravio, pratio svačiju sudbinu.

Iznenadili smo ga na 70. rođendan. Pun autobus vjernika mu je čestitao, a njegovi bivši «đaci» su mu ministrirali na svetoj misi. Prije nekoliko godina u Kertvárosu, na susretu crkvenih zborova predavao je o korizmi, o korizmi u Semartinu. Tada smo shvatili svi mi prisutni što je njemu značio Semartin. Govoreći o obredima Velikoga tjedna, sjetio se imena pjevačica, zvonara, crkvenih općinara. Dirljivo i nezaboravno je bilo. Nismo znali da je to zadnji put. Uvijek nam je dolazio kad smo ga zvali služiti svetu misu u Šikloš. Dolazio je na pogrebe svojih bivših vjernika. Mi, Semarcáni, bili smo mu i ostali njegova velika obitelj. Dragi velečasni, laka Vam zemlja bila. Počivajte u miru. Zadnji oproštaj od velečasnog Ladislava Báthorya bit će 9. ožujka u 14 sati na pečuškom groblju, u kapelici Svetog Mihovila.

Anica Torjanac

Mesopusno zbogomdavanje u Hrvatskom Židanu

Skupljanje potpisov za spasenje škole

Pred Čistom srijedom na fašenskoj zadnjoj suboti ponovo je bilo veselo u Hrvatskom Židanu, kako je nam najavio mesopusni izvjestitelj Petar Horvat. Na poziv Hrvatskoga katoličkanskoga omladinskoga vjerskoga i kulturnoga društva i mjesne Hrvatske manjinske samouprave, i ljetos se je okupilo mnoštvo maškarantov pred kulturnim domom ki su potom krenuli na židanski ulica u dugodurajućoj šaljnoj povorki. Vampiri, Piroška i vuk, novorođenče, moljari, Mikule su poplavili židanske ceste, žandari su strogo pazili na prometni red i na različite manjinske grupe ke su stalno pokušavale toga dana uznemiravati mirne gledatelje. Na traktori su počivala dica ka su se istrudjala u silnom pišačenju, a turski šereg sa Sulejmanom je s malim zakašnjenjem istupio iz davne prošlosti. No s ovimi vitezi nešto nije štimalo, kako su povidali i sami Židanci, pokidob su se još i većkrat zajačili u prošeciji, po tom su se pak prepoznale jačkarice mjesnoga zbora Peruška Marija. Iako se je fuzalo na s ledom i snigom pokrti ulica, svi sudioniki su tvrdili da je bio pravi doživljaj zastati pri domaćini ki su veseljake ponukali ukusnimi kolači, grofljini, zakipljenim vinom, tejom ali uprav s žganom. Na čuda mjesti i domaćini su se oblikli u maškare i tako dočekali došljake u karnevalskom raspoloženju. Ne smimo izostaviti iz nabranja ni mladoga hižnoga para, kim je ov dan bio vjerojatno najlipši u žitku ter čiju bi identifikaciju rado otkrili svi vanjski promatrači. Pred crikvom je ovput u okviru neobične ceremonije izrečen „da“, ali na zaruč-

nicu ni najmanje nije pazio zaručnjak, pokidob su ju mogli ukrasti Turki, slično kako se je to dovoljno puta zgodalo u povijesti. Pred kulturnim domom jur u debeloj škurini je zadnji put istancana „nova žena“. Te noći je Roditeljska zajednica prvi put priredila bal, čiji dohotki u potpunosti su išli u budžet male škole, na izlete učenikov i obnovu dičjega parka na školskom dvoru. S druge strane to je bio i protestni sastanak roditeljev, seoskoga zastupništva i školskih djelatnikov ki su i na ov način kanili dokazati da do zadnje snage se kanu boriti za održavanje vlašće škole. Uzrok tomu je da je kiseško gradsko zastupništvo pred kratkim iniciralo zatvaranje židanske škole od 1. do 4. razreda, od novoga školskoga ljeta. Suprot te jednostrane odluke grada Kisega su počeli mješćani sabrati i potpise, dovidob je oko 200 ljudi potpisalo dokument u kom piše da ne daju školu. (O tom ćemo vrijeda detaljnije informirati naše štitelje.) Na balu su nastupali školari i dičji tamburaški zbor, a iz tombolov je skupadošla lipa svota takaj za školu.

Dobrotvornoj akciji su se priključili i svi-rači Mlade generacije, ki su sve do zore besplatno zabavljali kih 170 gostov. Ovput se je predstavila publiku i nova muzička formacija ka je dobro primljena. Čisti dohodak bala od 200 jezero forintov je veliki dobitak za malu školu ka čeka za spasenje, a organizatori su za svaku donaciju zahvalni!

-Tiho-

Foto: Timea Lakotar

Sto ljet Hrvatskih novin

Nigdor si od nekadašnji osnivačev ne bi mislio bio da će novine (oni velu kajtunge) Gradišćanskih Hrvatov doživiti svoju 100. obljetnicu. Zapravo su novine bile većkrat u životnoj pogibeli, najveć kad su se 1922. morale iz Ugarske preseliti u Austriju i 1943. za vrime nacionalsocijalizma. Danas pak novine ugrožava financijska praznina s nevidljivi moderni, ali jako zvijani pačenji. Ali sad su nam se došuljale, tako kod su i živile, na tihi mačkinji šapica na iznimni STOTI rodjendan.

Novine su pokrenute 1910. iz društvene potreboće, ku su uputili neki farniki u hrvatski seli Šopronske županije. Naime u rijetki postojeći farski čitaonica u okolici Šoprona su dohadjale ugarske (Néplap, Gazdaszövetség, Peli-kán) i nimške (Volksblatt) novine, zagrebačke nikako ne, a zapadnougarskohrvatske nisu postojale. Tako je morao farnik ili učitelj (školnik) od tajedna do tajedna čitati i tumačiti političke i društvene visti iz novin. To je 1909. dalo postaviti potribovanje: stvoriti si sami hrvatske novine! Glavni pokretač je bio farnik Martin Meršić st. ki je oko sebe okupio zapadnougarske hrvatske peljače i pokretače i s velikim naporom prevladao grube poteškoće i tako se početkom 1910. pojavile Naše novine; podnaslov: društveni, gospodarski i zabavni list, kojemu su ostale novine vjerne sve do danas. U prvom broju, pod naslovom Naš program, jasno je opisan nakanjeni put, kojega je ipak Miloradić opisao najbolje u svojoj pjesmi «1910» pod danas već sumljivimi natuknicami: vjera, dom i rod, s Preradovićevim geslom Zora puca, bit će dan!, a po krizi 1923. u zbudjivoj pjesmi «Uz grob» s usklikom o blagi mladen-ci, o veseli dan. Kad su pokrenuli novine, a to je jako tipično za sve ugarske narodne grupe” zapadnougarski, danas Gradišćanski Hrvati nisu znali kade stanuju i koliko ih je, ar su bili organizirani županijski, decentralizirano (ili nikako) i nigdor si nije načinjio truda zbrojiti središće i rube Hrvatov u zapadnoj Ugarskoj. Meršić st. je sam bio zmožno presenečen kad je počeo zbrajati Hrvate po županija zapadne Ugarske: 72 459 Hrvatov prez manjinskih sel, raseljenih po državi, slovačkih i moravskih Hrvatov.

Brojni od pokretačev su jako sumljili u broju pretplatnikov, a tim i isplatljivosti. Proračun je dao da bi moralo biti bar 900 pretplatnikov za minimalno financijsko osiguranje. Koliko su bili bez slutnje i kako potribojne su one bile, vidi se iz stvarnih brojev pretplatnikov, ki broj je u nekoliko miseci skočio na dvi i pol tisuć, a za vrime Drugoga svetskoga boja na već od šest tisuć, da bi se danas stabilizirao ponovno na već od dvi tisuć. Neki su se jako bojali ondašnje političke kuge, da će zagovorači, pretplatniki, čitatelji dostati neizbrisiv žig Monarhije panslav!, što se ali samo jako rijetkokrat obistinilo. Pretplatniki su je obdržali na životu sve do danas. Nije nikada bilo lako najti odgovarajuće urednike. Svenek su to bili jezični i kulturni amateri, zagriženi ljubitelji svoga roda i naroda, ke je čudakrat moralo društvo

pritisnuti na ta posao, tako Matu Meršića Miloradića, Ignaca Horvata, Štefana Pinezić i neke druge. Ipak moramo ustanoviti da su do danas svi urednici obavili zvanarednom gorljivošću ta posao. Zato bih rado zabilježio ovde njeva imena kronološki: Štefan Pinezić, pomoćnik Mate Meršić Miloradić, Lovre Barilić, Jandre Prikosović, Ignac Horvat, Lovre Karal, Mate Feržin, Franjo Leopold, Fric Binting, Feri Sučić, Ivan Paleš, Ivan Karal, Robert Sučić, Tome Schneider, Jurica Čenar i Petar Tyran.

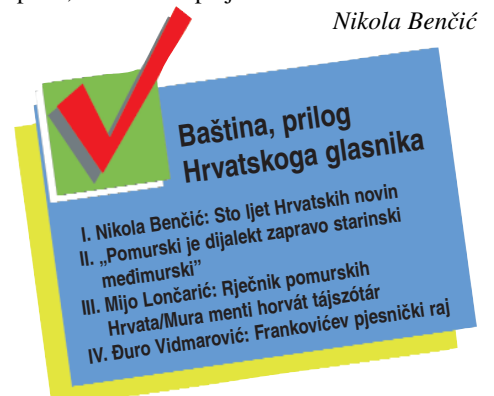
Naziv novin na početku je bio prilično bezazlen: NAŠE NOVINE (1910/22.), a kad su se morale zastaviti iz političkih razlogov u Austriji nastanu KRŠĆANSKE HRVATSKE NOVINE (1922), ke su izašle samo četiri krat. Od 1923. ljeta s velikodušnom potporom SHS države HRVATSKE NOVINE (1923/42.). Ovim novinam su pokrenute i socijaldemokratske novine NAŠ GLAS (1923/31) kot konkurent za djelače i tobrače. Po boju se čekalo na konsolidaciju i tek na izazovnu privatnu inicijativu Rudolfa Klaudusa, ki izdaje NAŠE SELO (1947/49) se pokrene NAŠ TAJEDNIK (1949/60), ki se pak od 1960. pretvori u tradicionalne HRVATSKE NOVINE, kako ostanu sve do danas. Ada strogim računanjem novine nimaju sto (100) godiščev, one se pojavljuju u svojem stotom ljetu. Novine su morale pauzirati za vrime Ugarske Sovjetske Republike 1919, kada su i zapadnougarskim Hrvatom kanili porinuti budimpeštansku CRVENU ZASTAVU. Novine su pauzirale i od 1942. do 1947. zbog «manjkanja papira», a

od 1946. su je nadomješčavale vjerske CRIKVENI GLASNIK GRADIŠĆA.

Novine su bile skupne novine zapadno-ugarskih Hrvatov, svih slojev i staližev. Moravski Hrvati, kot jedna grana Hrvatov iz istoga perioda doseljenja, nikada nisu došli redovito do novin, ar su stanovali u austrijskom dijelu Monarhije, u Českoj. Malo znamo kako su dobivali novine u slovačkom dijelu ugarske države. Dilenje je počelo s granicom, kada su se 1922. novine morale na državni pritisak premjestiti u Austriju. Po Drugom svitskom boju su u Ugarsku, sve do 1948. dohadjale na fare novine iz Austrije, odakle su se raznašale po stani. No komunistički režim je prilično friško znao prepričiti novine, konzervativni otrov za duhovnu spremnost novoga čovjeka, novine iz neprijateljskoga, kapitalističkoga Zapada i pokušavao nje nadomjestiti s NARODNIMI NOVINAMI u skupnom «južnoslavskom» jeziku, ke su po preokretu prerale u HRVATSKI GLASNIK.

Svenek su novine bile vjeran odraz političkih, društvenih, kulturnih i jezičnih zbivanja med Grad. Hrvati. Ne more se procijeniti njeva vridnost za opstanak hrvatske narodne grupe u Ugarskoj i Austriji. One su bile duga desetljeća (danas se urinuo tamo radio, TV, internet, ...) jedina živa kopča med Hrvati dijaspore i s matičnim narodom. Kulturnopolitički su one najvažnija platforma književnosti i duhovnoga razmišljanja o stanju manjine, oštih, impulzivnih raspravov i žnora po kojoj su se naši ljudi, akoprem sa svim nisu ni bili sporazumni, mogli rediti. Zato je uvijek bila nakana HN doći u svaki stan, s ove i one strane granicov, osebito danas kad smo svi Hrvati, doseljeni u ov prostor u 16. st., u istoj zajednici ku zovemo EU i ku u puno svemu potcjenjivamo, a zapravo nam ona nudi do sada nikada ne postojeću realnu mogućnost na skupnost i jedinstvo u narodni posli, na svakom polju.

Nikola Benčić

- I. Nikola Benčić: Sto ljet Hrvatskih novin
- II. „Pomurski je dijalekt zapravo starinski medimurski“
- III. Mijo Lončarić: Rječnik pomurskih Hrvata/Mura menti horvát tájszótar
- IV. Đuro Vidmarović: Frankovićev pjesnički raj

„Pomurski je dijalekt zapravo starinski međimurski“

Nedavno objavljeni Rječnik pomurskih Hrvata iznimno je blago za pomurske Hrvate, ali ne samo za njih nego za Hrvate općenito, naime rijetki su kajkavski govori koji imaju svoj objavljeni rječnik. Sirovu građu pomorskoga rječnika pripremila je Erika Rac, a obradu po načelima znanstvene dijalektologije vodili su profesor Đuro Blažeka i akademik István Nyomárkay. Đuro Blažeka, profesor Filozofskog fakulteta u Čakovcu, rado se primio posla jer je podrijetlom iz Čehovca i već se duže vrijeme bavi dijalektima međimurskih govora.

O jeziku pomurskih Hrvata s profesorom Blažekom porazgovarala sam nakon predstavljanja rječnika u Sumartonu.

Razgovor vodila: Bernadeta Blažetin

Tijekom rada na rječniku, vjerojatno ste dobro upoznali govor pomurskih Hrvata. Kakvo mjesto zauzima taj jezik unutar međimurskih dijalekata?

– Govori pomurskih Hrvata spadaju u međimurske dijalekte. Razlike su se pojavile zbog utjecaja mađarskog jezika. Pomurski je dijalekt zapravo starinski međimurski jer genetski udaljeni jezični sustav poput mađarskog jezika nije mogao toliko utjecati na govore pomurskih Hrvata kao što hrvatski standardni jezik djeluje na kajkavske govore u Hrvatskoj. Razlika je prema Međimurju što nema suglasnika «lj», nekako me i zbunjuje to da umjesto «lj» je «l» jer baš u istočnome Međimurju se nalazi «lj», npr. «ljimun», «ljetva». Možda je to nekada postojalo, i ako to izuzmemo, onda možemo govoriti gotovo o istovjetnom jeziku. Razlika je i to da nema diftonga, te fakultativna realizacija svakog «a» i «o» i u naglašenoj i u nenaglašenoj poziciji, što je utjecaj mađarskog jezika. Ima i više mađarskih riječi, ali ne toliko da bi one pravile neki primat u ukupnom broju riječi. To su npr. pasidba, bakter, berma itd. Najveći je utjecaj mađarskog jezika na izgovor kao otvoreno «o», i to na mađarski način. Najprepoznatljivija je osobina gubitak opreke po kvantiteti i modulaciji u akcentuaciji. Jednostavnije rečeno, važno je samo mjesto naglasaka.

Postoje dva gledišta o podrijetlu pomurskih Hrvata, neki smatraju da su se doselili nakon Turaka, a po novijim tezama pomurski su Hrvati, jednako kao Međimurci, ostatak starinačkih Hrvata iz vremena prije naseljavanja Mađara u zapadnom Podunavlju. Tije-

kom vašeg rada na rječniku jeste li uspjeli dobiti neka pojašnjenja za ovu dilemu?

– O tome sam dosta razmišljao i tu dilemu stavio sam i u svoju doktorsku disertaciju, ali ako još dublje ulazim i proučavam jezik, mislim da su ti Hrvati sve do Gradišća jednim dijelom autohtoni, a ima i onih koji su doseljenici iz hrvatskih krajeva, koji su bježali pred Turcima, oni su se normalno sklonili u mjesta gdje žive Hrvati, zbog jezika i drugih stvari. Vjerujem da su jedan dio Hrvata bili panonski Slaveni, a jedan dio se doselio bježeći od Turaka. Dok ova varijanta da su svi Hrvati došli bježeći pred Turcima danas ipak izgleda nekako nemoguće.

Imaju li budućnost kajkavski dijalekti?

– Velik će dio starog leksika nestati, i to ne zbog utjecaja drugih jezika, nego zbog toga što nestaje stari način privređivanja, a tu ima 50–60 posto leksika, to će nestati i onda ako bi bila najbolja situacija narječja. Suvremene će riječi napraviti zamjenu pa će ući u jezik kompjutor, hardver, itd., samo će se fonološki prilagoditi i vjerujem da će dijalekti dalje ostati, a da bi smo spasili taj stari leksik, to je naprosto nemoguće, upravo je to značaj i tog rječnika. Ono što je ohrabrujuće za kajkavske govore jest činjenica da su ispitanici znatno smanjili povezivanje kajkavštine sa životom seljaka i s prošlošću pa je proces gubitka prestiža u odnosu na standard zaustavljen. Razlog tomu je činjenica što gotovo više i nema poljoprivrednika koji bi živjeli i privređivali na starinski način pa i nema opasnosti da ih netko poistovjeti s njima. Sjećam se iz vremena kad sam još bio dvadesetogodišnjak da su momci u razgovoru s «gradskim» djevojkama u pravilu prelazili na standard kako bi ostavili što bolji dojam. Danas je takva tendencija jako smanjena.

U Pomurju već samo stariji ljudi govore kajkavski dijalekt, djeca znaju samo nekoliko riječi, u školi se uči standardni književni jezik. Hoće li rječnik pomoći u tome da se vrati ugled dijalekta?

– To je velika šansa nastavnicima hrvatskoga jezika jer pomoću njega mogu se napraviti bezbroj vježbi, animacija za učenike.

Dosada nisu imali odakle uzeti građu, sada im je to na raspolaganju, s rječnikom uspijevaju jačati znanje i standardnoga književnog jezika, a i izvornoga govora pomurskih Hrvata. Nastavnicima hrvatskoga jezika u pomurskim školama pomoći će u izvođenju raznih oblika nastave u kojima se potiče ljubav prema vlastitoj baštini, a posebice za najrazličitije vidove izvođenja razlikovne gramatike.

Ima li interesa u Hrvatskoj za našim rječnikom, može li se kupiti?

– Na učiteljskom fakultetu ima još 150 komada, imaju većinom sve znanstvene ustanove u Hrvatskoj i svi oni koji se bave ozbiljnije jezikom.

Rječnik pomurskih Hrvata ima deset tisuća natuknica, no Erika Rac kaže da ukupno ima 16 tisuća riječi. Ako će biti materijalnih sredstava za objavljivanje sveukupno skupljenih riječi, hoćete li pomoći i u tom radu?

– Dakako. No to moram reći da smo i ovaj rječnik radili čisto iz ljubavi jer tu materijalnih koristi nije bilo. Upravo zbog malih sredstava trebali smo smanjiti opseg. Tih 16 tisuća riječi, koje nismo uvrstili, to su posvojni pridjevi, deminutivi, hipokoristici. Svaka riječ u kajkavskom ima po dva-tri umanjene, i zbog materijalnih troškova s akademikom Nyomárkayem dogovorili smo se da te riječi ne stavljamo (hiža, hižica, hižička), ali jednog dana zašto ne bismo mogli. Inače moj životni projekt jest Veliki međimurski rječnik, sada imamo sakupljeno 50 tisuća riječi iz cijelog Međimurja i onda ćemo i ovu građu također staviti u taj rječnik, tako da će ovaj rječnik ponovno oživjeti kroz taj rječnik. Navest će se samo one riječi koje su razlikovne, koje su iste, tamo će se navesti da se i u Pomurju kaže tako. Sve riječi koje se razlikuju bit će navedene posebno. Evo, taj veliki projekt spremam, ali to treba prihvatiti ministarstvo, i za taj projekt treba vrlo mnogo vremena.

Govor s predstavljanja Rječnika pomurskih Hrvata na Interliberu,
održanom u organizaciji Hrvatske matice iseljenika

Rječnik pomurskih Hrvata / Mura menti horvát tájszótár

Autori: Đuro Blažeka, István Nyomárkay i Erika Rac

Znanstveni savjetnik i recenzent: Mijo Lončarić

(Objavljeno uz financijsku potporu Zemaljskog fonda za znanstvena istraživanja Mađarske)

Cijenjene gospođe i gospodo, kolegice i kolege, dragi prijatelji sunarodnjaci iz Mađarske!

Veoma mi je drago što mogu ovdje reći nekoliko riječi o djelu za koje sam i ja malo zaslužan, kao idejni začetnik, znanstveni savjetnik i recenzent. Objavljivanje ovoga djela velik je događaj za kajkavologiju, za hrvatsku dijalektologiju i leksikografiju, za hrvatski jezik, za lingvističku granu – kontakti u jeziku, za hrvatski jezik, ali i za mađarski, za hrvatsku i manjinu, za hrvatsku i mađarsku povijest, za hrvatsko-mađarske odnose. Kao da ima neke simbolike u tome što se djelo pojavilo u godini 400. obljetnice rođenja autora prvoga kajkavskoga rječnika Turopoljca Jurja Habelića (1609–2009).

Meni je samo malo žao što se djelo nije moglo izraditi u potpunosti prema mojoj koncepciji – htio sam naime da na izradi rječnika kajkavaca u Mađarskoj sudjeluju učitelji hrvatskoga jezika, izvorni govornici svih kajkavskih sela u Mađarskoj u kojima se još sačuvala hrvatska riječ, barem u skupljanju građe. Nažalost, to se nije moglo ostvariti zbog logističkih razloga. U transkripciji i obradi uglavnom je provedena moja koncepcija.

Ne bih ponavljao ono što je rečeno u knjizi, u Predgovoru i samom Rječniku, a o čemu su govorili autori (ak. István Nyomárkay i dr. Erika Rac) – nego o njegovoj važnosti i o budućnosti. Neću govoriti ni o položaju kajkavštine u dijaspori, o čemu je govorila dr. Rac.

Htio bih najprije zbog šireg slušateljstva reći nešto o pomurskim kajkavskim govorima. Ti govori pripadaju međimurkom dijalektu, kako sam ga nazvao u svojoj podjeli kajkavštine na 15 dijalekata, i to njegovu donjomeđimurkom (da prevedem zbog nemeđimuraca – istočnom poddijalektu), a međimurski dijalekt može se podijeliti na tri poddijalekta – uz navedeni, još su *središnji* i *gornjomeđimurski* – zapadni. Po čemu su posebni kajkavski govori *Međimorja* (kako zapravo glasi izvorni naziv te hrvatske pokrajine između Drave i Mure, a *međimorje* znači 'otok', jer se i latinski tako zove *Insula* (*Insula Mura-Dravana*), njemački *Insel*, *Murinsel* – i još nismo utvrdili je li prije bio latinski naziv, pa je preveden na hrvatski, ili je bio prije hrvatski pa je preveden na latinski. Po čemu su oni specifični u okviru kajkavskoga narječja, pa i hrvatskoga jezika.

Jedan drugi kajkavski dijalekt, podravski, postao je poznat u slavistici i svjetskoj lingvistici uopće, nakon rada o njemu na njemačkom jeziku u Beču – rođenoga Virovca Franje Fanceva pred sto i dvije godine, i to ne samo

zato što je jedno od prvih dijalektoloških djela o hrvatskom jeziku nego po svojim značajkama, i to akcenatskim – u tom dijalektu mogu biti naglašena samo dva zadnja sloga riječi (*jag'oda* – *jagod'e:*), što je slično nekim makedonskim govorima, pa i latinskom jeziku. Međimurski dijalekt ima također specifičnu akcenatsku osobinu (kao i krajnji zapadni zagorski govori uza *Soklu* (Sutlu), a to je da su ukinute ne samo tonske opreke (uzlazno – silazno), što nalazimo u više hrvatskih područja, nego i kvantitativne (dugo – kratko), kao u istočno-slavenskim jezicima, npr. ruskom. Međutim međimurski dijalekt ima i druge vrlo važne osobine po kojima se dijele ne samo hrvatska narječja nego čak i slavenski jezici. Donjomeđimurski govori imaju glavne kajkavske značajke, središnji već nema, tj. nisu izjednačeni stari praslavenski i općehrvatski fonemi – slogotvorno *ʔ* i stražnji nazalni vokal (*oⁿ*), tako je na istoku (primjeri su u približnom izgovoru) *poža* – *moža*, a u središnjem *puža* – *moža*. Gornjomeđimurski nema ni drugu vokalsku glavnu osobinu – jednačenje jata i poluglas, prema istoku *deca* – *megla*, *d'eca* – *m'egla*. Po tim se osobinama drugdje određuju narječja i jezici. Međimurski dijalekt dijeli još jedna veoma važna hrvatska izoglosa, izofona – prema starom **medja* imamo i *meja* i *međa* (što je posudio i mađarski jezik – uza šestinu drugih osnovnih mađarskih korijena iz slavenskih jezika). Kao što sam rekao, pomurski, kaniški hrvatski govori pripadaju istočnom dijelu međimurškoga dijalekta, imaju dakle osnovne tipične kajkavske osobine.

Jedan od tih govora, Serdahel (Tótszerdahely) odabran je kao punkt za hrvatski jezični atlas (i istražen po upitniku za Atlas). (Još su dva kajkavska govora u Mađarskoj, uz više čakavskih i štokavskih, uključena u Atlas – Lukovišće i Umok.)

Spomenuo sam naprijed Habelićev rječnik. Mađarski jezik, naravno, uza stoljetne veze u leksikografiji je povezan s hrvatskim – ne u Habelića, nego u prvom hrvatskom petojezičnom rječniku Vrančićevom (1595), Loderekerom (1605), Jambrešićevom (1740), koji je kajkavski (pretpisak je izdao Zavod, sada Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a mađarsku stranu prikazao je akademik Nyomárkay). Ovdje bih htio reći nekoliko riječi o jednom također kajkavskom rječniku, ali koji je ostao u rukopisu – rječnik Adama Patačića (završen 1779), koji nema mađarski vokabular, ali je povezan s Mađarskom na druge načine, rukopis se čuva u Mađarskoj u Kalači (Kaločsa), tamo je nastao, napisao ga je nadbiskup jedne od prvih mađarskih biskupija, Kalačke, a znamo da Patačić nosi pridjevka de Zajezda,

dakle potječe iz zagorskoga sela ispod Ivančice, gdje je još obiteljski dvorac (nažalost, s izgledom na propast – kao da ih imamo previše). Mislim da bi jedan od prevažnih zadataka hrvatskih i mađarskih, znanstvenih, i kulturnih, i društvenih, i dobrosusjedskih, uz mađarsko-hrvatski rječnik književnoga jezika koji se izrađuje u IHJJ, bio objavljivanje toga rječnika na neki, možda elektronički način (CD). Može se cijeli slikati, što je manji i lakši posao, ali ga treba i transliterirati, upisati u računalo. Naravno, bilo bi ga dobro i transkribirati, ali to je već možda prezahtjevno. Drago mi je što je dr. Rac rekla da nije završila s ovim rječnikom, da će uz ovaj znanstveni izraditi i manji praktičan rječnik. Nažalost, nije mi poznato istraživanje mađarskoga jezika, mađarskih narodnih govora u Hrvatskoj.

U istraživanju narodnih govora nismo još učinili ni ono najosnovnije, što su napravili Francuzi i Nijemci (na nešto različite načine) u 19. st. – nismo istražili točke, punktove, narodne govore po određenoj mreži jezičnoga područja, tako da još uvijek sa sigurnošću ne možemo imati dobar pregled cijeloga područja hrvatskoga jezika. Nasreću – imamo to za čakavštinu, ali od 409 takvih točaka još trebamo istražiti dvadesetak za kajkavštinu, što će biti, nadamo se, uskoro, ali i još sedamdesetak za štokavštinu, što uza sadašnji tempo neće biti tako brzo. Ostala su i dva govora u Mađarskoj. Naravno, nije dovoljno istražen ni leksik, iako u zadnje vrijeme imamo dosta, uglavnom amaterskih rječnika. Od kajkavskih spomenut ću samo obiman varaždinski rječnik (preko 33.000 natuknica). Postoji nekoliko neobjavljenih zbirki riječi, od kojih bi trebalo napraviti rječnike.

Čestitam autorima, akademiku Istvánu Nyomárkayu, posebno zato što je znao organizirati izradu i naći logistiku za izradu i tiskanje, dr. Đuri Blažeki, koji je uložio velik trud u doradu teksta rječnika, i posebno kolegici dr. Eriki Rac, koja je uložila sigurno najveći trud da bi ovo djelo nastalo. Treba čestitati i zahvaliti Zemaljskom fondu za znanstvena istraživanja Mađarske za potporu izradi i objavljivanju. Kao što sam rekao na početku, ovo je djelo izuzetno. Zato preporučujem svakome koga zanima hrvatski jezik, posebno rječničko blago, Hrvatima u Mađarskoj, povijest Hrvata, odnos Hrvata i Mađara, da postane njegov vlasnik.

Mijo Lončarić

Frankovićev pjesnički raj

Duro Franković: Izgubljeni zeleni raj (stihovi, pjesme u prozi, mini priče, aforizmi i nešto humora), Panonski ljetopis, Pinkovac/Güttenbach (Austrija), 2009

Duro Franković nije dosada pjesništvu davao prednost u svome radu. Afirmaciju je stekao kao proučavatelj hrvatske kulturne baštine u Mađarskoj, kao etnograf, publicist, urednik, novinar, sveučilišni predavač i narodnosni djelatnik. No sklonost poetskom iskazu postoji kod njega od mladosti. Svi koji prate književno stvaralaštvo Hrvata u Mađarskoj, susreli su i Frankovićeve stihove. Sada nas je, evo, na radost ljubitelja pjesničke riječi, ugodno iznenadio razmjerno opsežnom pjesničkom zbirkom pod naslovom «Izgubljeni zeleni raj». Potrebno je naglasiti da je zbirka objavljena u nakladi «Panonskog instituta» iz gradišćanskohrvatskog sela Pinkovca u Austriji, kao izdanje «Panonskoga ljetopisa» godišnjaka koji objavljuje rečeni Institut. Na čelu ove korisne manjinske institucije nalazi se dr. Robert Hajszan, istaknuti gradišćanskohrvatski povjesničar i manjinski intelektualac u Austriji.

Zbirka «Izgubljeni zeleni raj» sastoji se od šest cjelina. To su: «Raniji stihovi»; «Noviji stihovi»; «Pjesme u prozi»; «Mini priče»; «Aforizmi» i «Humoristični zapisi».

Naslov knjige koju predstavljamo navodi nas da u prvi tren pomislimo na velikoga španjolskog pjesnika G. F. Lorce, ili na nešto povezano s tradicijom i etnografijom. Možda je Franković od Lorce preuzeo strasno poniranje u vlastitu nutritivu, naglašenu emocionalnost, ali bez njegovu neponovljivog temperamenta i boli, dok je iz narodne tradicije Hrvata u Podravini preuzeo ritam, metaforiku, pasatizam, pa i predmetno-tematsko određenje.

Budući da je riječ o autoru koji se u trećoj životnoj dobi javlja prvom pjesničkom zbirkom, bilo je za očekivati u njenome sadržaju obilje pasatističkih sekvenci, određen, a možda i razumljiv poetski sumarum životnih iskustava, s pripadajućom mudrom edukacijom i životnim nezadovoljstvom. Nasreću, za razliku od toga ponudena nam je knjiga ispunjena ironijom i samoironijom, stanovitim odjecima, ali uza sarkastični odmak, zatim stihovi u prozi, mini priče i humor. Sadržaj je knjige stoga raznolik i dinamičan. Izmjenjuju se teme sa snažnim kontrastima, pri čemu autor ostaje na razini osobnog odnosa prema svijetu, nikada ne padajući u katkad literarno nebranjiv univerzalizam.

U prvom ciklusu nazvanom «Raniji stihovi», što očito upućuje na vremensku distancu, Franković upozorava na kontinuitet vlastitoga pjesničkog rada. Kako pjesme nisu datirane, preostaje nam pretpostaviti kako su vezane uz autorovu mladost. Ukoliko prihva-

timo ljubav kao odliku mladosti, onda ovi stihovi to potvrđuju. Međutim Franković velikoj temi ljubavi pristupa na pomalo drugačiji način. Umjesto uzvišenosti iskaza, erotskih invokacija i asocijacija te emocionalne nabiljenosti, on je ponudio ironiju. Ironijom obilježava i ostale pjesme. Njegova je ironija kadšto trpka, ali dobroćudna i plemenita. Kao stabilna osoba Franković je kadar biti i snažno autoironičan.

*I ja sam kao rijeka
– plav i blag,
I ja sam kao rijeka
– crni vrag.*

(Iz pjesme: I ja sam kao rijeka)

I pripadnost autora manjinskoj etničkoj zajednici opravdava sintagmu «ranije pjesme». Doista, iz povijesti hrvatskoga pjesništva u Mađarskoj vidljivo je da su pjesnici ranijih etapa drugačije opažali «objektivnu stvarnost» od njihovih današnjih kolega. Situacija je ranije bila politički dramatičnija, ideološki nesigurna, i to se odražavalo u predmetno-tematskom rasteru pjesnika. Jedna od Frankovićevih ranih pjesama nosi naslov «Pogača djedova» u kojoj se povezuju naraštaji u lanac koji znači identifikaciju, historijsko trajanje i historijsku svijest.

U drugom ciklusu «Noviji stihovi» naslovom je naglašena distanca, odnosno vremenska protega u odnosu na prethodni. On sadrži šest pjesama koje povezuje snažno ironijsko polazište, što završava u sarkazmu.

Autor okom iskusnog analitičara promatra društvena i politička zbivanja u kojima participira via facti. Navodim kao karakterističnu pjesmu «Etnobiznos» jer naslovom jasno upućuje na izvanpoetske silnice svoga sadržaja.

Ciklusima «Pjesme u prozi» i «Mini priče» Franković je dao doprinos hrvatskom pjesništvu u cjelini. Riječ je o teškim književnim oblicima u koja se upuštaju vješta i iskusna pera. Nije lagano distancirati pjesmu u prozi od kratke priče, pronaći balans između proznog i poetskog diskursa. Svi prilozi iz ovih ciklusa književno su relevantna ostvarenja. Resi ih logičnost, duhovitost, ironija, sarkazam, ali i vezanost uz autorov hrvatski zavičaj, tematiku koja je etnički ukorijenjena, ali i umjereno univerzalna. Jezik ovih pjesama i priča svjež je, premda kombinacija književnoga govora i lokalnih idioma. U nekim pjesmama nazočan je izvorni narodni humor.

Zbirku je uredio dr. Robert Hajszan, a likovno opremila Ana Šnajderić.

Iskreno preporučujem zbirku «Izgubljeni zeleni raj».

Duro Vidmarović

Duro Franković

Kaj – izgubljeni zeleni raj!

Boli me izgubljeni kaj
koji mi bješe dječji raj.

Snažan je bio u prirodi,
zvučan u obitelji.

Sladak nam na ulici,
u igri, i u svatovi'.

Pratio nas vjekovima
– kada smo prvi put zaplakali.

Pa čak i onda kada su za
čovjekom
na sprovodu plakali.

Kaj, znaj, ti si moj
izgubljeni zeleni raj!